

CSÁNGÓ FESZTIVÁL

V. Kárpát – Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum

2018. Augusztus 9-10-11.
Magyar Értékmentő Kulturális Műhely

Szakmai Anyag

2019. január 10.

Az alapítók küldetésnyilatkozata:

A **Kárpát-Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum** elindítóiként és szervezőiként fontosnak tartjuk, hogy a Kárpát-medencében élő magyar vállalkozók és a Jászság üzletemberei évente egy alkalommal – a vállalkozás profiljától függetlenül – szorosabb szövetségre lépjenek. Ehhez jó lehetőség a hazai - és nemzetközi szinten is nagy érdeklődéssel kísért és elismert évente megrendezésre kerülő **Csángó Fesztivál**.

Célunk az, hogy a fesztivál idejére szervezve a Kárpát - medence magyar vállalkozóival közelebbi szakmai és gazdasági kapcsolatot építsünk ki. Most, első alkalommal a szomszédos országok magyar nemzetiségű vállalkozóival vettük fel a kapcsolatot. Jövőre, 2015-ben a Kárpát - medence magyar vállalkozói mellett Európa és más kontinensek országaiból is várunk magyar nemzetiségű üzletembereket.

Ezeket a terveket közösen szeretnénk megbeszélni és útjára kívánjuk indítani a **magyar vállalkozói hungarikumot**. Ilyen célok érdekében rendezzük meg **minden évben a Csángó Fesztivál idején a Kárpát – Haza Magyar Konferenciát és Üzletember Fórumot**.

29. éves a Csángó Fesztivál Csángó Fesztivál identitás - megőrző és hagyomány-újrateremtő gyakorlata, módszere és színtere

A Csángó Fesztivál a Jászság Népi Együttes, a Nemzetközi Táncház-és Zenésztábor hagyományaira, valamint a több évtizedes gyűjtőmunkára épülve jött létre és erősíti a magyar nemzeti azonosság-tudatot itthon és külföldön, és hozzájárul a magyar népi kultúra hazai és nemzetközi népszerűsítéséhez.

A Csángó Fesztivál szimbólum, a moldvai, gyimesi, barcasági csángók kultúrájának megőrzését jelenti egyrészt, tágabb értelemben a történelmi viharok során elszakadt nemzetrészek és a diaszpórában élő magyar etnikum kultúrájának ápolását és gyakorlását jelenti, valamint a távoli országokban élő magyar gyökerű fiatal nemzedék nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához és megerősítéséhez is hozzájárul.

A Csángó Fesztivál tematikája nem korlátozódik egy népcsoportra, hiszen a moldvai csángók évszázados hányadtatása ellenére megőrződött középkori gyökerű népi kultúrája példa a jászok és más népcsoportok öntudatának megerősödéséhez is.

A Csángó Fesztivál nemcsak egy rendezvény, hanem egy nemzetstratégiai program, amelynek módszerével a kulturális értékek tudományos igényű rögzítése, archiválása, feldolgozása történik. Az így feldolgozott anyagot pedig közkinccsé válhat: a megszerzett tudásanyagot a népi kultúra oktatásában használják fel, a művészeti iskolákban és a néptáncgyűtéseken valamint a táncházakban tanítják tovább. Így hagyományozódik az élő népi kultúra a magyarországi fiatal generációk körében. A gyűjtött anyagokat elsajátítva, a táncoktatók az eredeti helyszíneken „visszatanítják” a felgyűjtött anyagokat, ott, ahol mára már „megkopott” a hagyomány. Ezáltal nemzeti kincseink visszakerülnek származási helyükre és tovább gazdagítják az ott élők kultúráját. Különös jelentősége van ennek Felcsík, Moldva Mezőség és Kalotaszeg fal/ Felcsík, Moldva, Mezőség falvainak esetében.

A kisebbségi létben élő magyarok hagyományos kultúrájának: dalaik, táncaik, viseletük, szokásaik, tárgyi kultúrájuk bemutatása, közönség előtti, színpadi megjelenítése pedig megszilárdítja bennük az összetartozás élményét, ezáltal a Csángó Fesztivál alkalmas arra, hogy összmagyar kulturális műhelyként működjön.

A Csángó Fesztivál keretében megvalósuló programokat a Jászság Népi Együttes és a Csángó Fesztivál köré szerveződő támogatói kör valamint a Csángó Fesztivál Alapítvány végzi.

A műhelymunka fontos programja a Nemzetközi Táncház-és zenésztábor, mely 1985-óta működik Jászberényben és a Fesztivál kezdete óta szervesen kapcsolódik annak programjaihoz. A tábor alapvetően hozzájárul a Jászság Népi Együttes és a Csángó Fesztivál nemzetközi hírnevének erősítéséhez, hiszen az elmúlt 25-évben a több ezer hazai résztvevő mellett százával érkeztek vendégek Európából, Japánból, USA-ból, Dél-Amerikából, Kanadából a programokra.

A Csángó Fesztivál programjában új kezdeményezésként 2014-től a Kárpát – Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum hivatott arra, hogy nemzetstratégiai szempontok alapján a kultúra és a gazdaság szoros egységét új dimenzióba helyezze és konkrét programok és módszerek segítségével feltárja és segítse a megmaradás szellemi és anyagi-gazdasági esélyeit az értékalapú nemzeti összefogás szellemében.

A Csángó Fesztivál, mint a jász öntudat és lokálpatriotizmus, valamint a magyar kisebbségek identitástudatának megerősítését szolgáló színtér

---

A Jászságba és Jászberénybe látogató közönség száma évről –évre nő, kialakult egy törzsközönség, akik minden évben visszajárnak a rendezvényekre. A jászságiak pedig úgy alakítják saját és családjuk nyári programját, hogy a Csángó Fesztiválra szabaddá tegyék magukat. Ma már hagyomány, hogy az

idelátogató, kisebbségi sorban élő táncosokkal és zenészekkel Jászberény és a Jászság polgárai közül egyre többen alakítanak ki őszinte emberi kapcsolatokat – erősítve ezzel saját jász- identitásukat is. A fogadásokra és a gála-programokra egyre többen készítetnek maguknak jász viseletet, ezzel is szimbolizálva saját jász hagyományaik felelevenítését. Az elmúlt években rendszeres tízezres látogatottságot ért el a fesztivál 5 napon keresztül.

Mára a **Csángó Fesztivál elválaszthatatlanul összeforrt a Jászság kulturális életével.**

A Csángó Fesztivál, a Kárpát-Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum mint a magyar népi kultúra kapcsolatépítésének színtere a Kárpát-medencében

---

Részlet az interjúkból –A kezdetek

„Különleges, történelmi időket éltünk. 1989-ben a romániai forradalmi változások után először szabadon hozhattuk át Moldvából a moldvai magyarok képviselőit, táncosokat, énekeseket, zenészeket, néprajzosokat, gyűjtőket. Idehaza a 90-es évek bonyolult átmeneti időszakában biztos pontot jelentett a fesztivál. Az első alkalomra mégis nagyon sok kihívást tartogatott a sors számunkra. Bár hivatalosan felszabadultak a határok Románia és Magyarország között, de az adatközlőkkel teli autóbuszokat mégis feltartóztatták a határon. Személyesen kellett az Ártándi határátkelőhöz utaznom és kértem magas rangú politikusok közbenjárását az engedélyek megszerzéséhez. Így sok-sok késéssel érkeztek az első csoportok, ahol azonban már várták őket a jászberényi táncosok és –soha nem felejttem el a pillanatot, a 20-22 órás autóbuszút után megfáradt táncosok bejöttek az együttes Víz utcai nagyterembe és a zenészek elkezdtek zenélni és hajnalig tartó fergeteges táncház kerekedett..

Kallós Zoltán igen sokat segített a táncosok, zenészek felkutatásában. Évtizedeken keresztül Ő tartotta a kapcsolatot ezekkel az emberekkel, hiszen a Ceausescu-érában még az erdélyi rendszámú autókat is visszafordították Moldva határából, nemhogy a magyarokat.

Kallós Zoltán tanácsára hívtuk meg a fesztiválra minden idők egyik legjelentősebb moldvai csángó énekesét, számos könyv énekes adatközlőjét, Hodorog Luca nénit. Csodálatos énekét még néhányszor élvezhette a közönség. Hodorog Luca, akit próbáltak megtörni a hatóságok, sokszor vallatták, hogy hagyja abba a magyarul éneklést, de ő töretlenül őrizte népe kultúráját. Már halálos betegen érkezett a fesztiválra, betegágyánál azt kérte, hogy

magyarországi földben szeretne nyugodni. Jászberényben temettük el, emlékét őrizzuk, és minden fesztivál alkalmával megemlékezünk a sírjánál.”

A Csángó Fesztivál összmagyar értéke

A fesztivál elnökeként és feleségemmel Péterbencze Anikóval a Fesztivál alapítóiként meggyőződésünk, hogy a határontúli magyar kultúra fennmaradása egyben az egyetemes magyar kultúra sorskérdése is.

A magyar nyelvhatár legkeletibb peremén élő moldvai csángók fojtogató légkörben évszázadokon keresztül- magyar papok, magyar iskolák hiányában elszántan küzdöttek pusztá fennmaradásukért. Az erőszakolt etnikai keveredés miatt magyarok tízezrei növekedtek fel úgy, hogy kisebbségi létük szégyenérzetet keltett bennük, s ezért megtagadták anyanyelvüket, kultúrájukat, önnön mivoltukat. Ma is fenyegetett helyzetben élnek kisebbségek a határainkon kívül. A jövő generációk közérzete és sorsa rajtunk is múlik. A Csángó Fesztiválon évtizedeken keresztül megszerették, visszavárták és főképpen megbecsülik az emberek a polgárok, a közéleti személyiségek azt a kultúrát, amelyet a határainkon túl élő magyarok megőriztek az utókor számára. **A Csángó Fesztivál szellemisége minden esztendőben újra-és újra megerősíti bennük a magyar identitástudatot**, hogy a magyar nemzethez tartoznak.

Generációk sorsát fordíthatjuk meg azzal, ha megerősítjük bennük a közös nemzethez tartozás érzését és az anyanyelv használatának fontosságát. Európaiságunk bizonyítéka lesz, ha megtaláljuk a közös gyökereket, s képesek leszünk segítséget nyújtani a felénk irányuló kezeknek.

Közép-kelet és Dél-kelet Európa válságából a kulturális háló megalkotása jelentheti az egyik kiutat. Valljuk, hogy a román, szerb, szlovák, horvát, zsidó, bosnyák, ukrán, ruszin, gorál, észt, macedón, török, magyar és más, térségünkben élő kultúrák egymással történő megismertetése, a közvetlen, jószándékú kapcsolat nagymértékben hozzájárulhat a térségi konfliktusok feloldásához, az egyetértéshez, Ezért tartjuk fontosnak a Csángó Fesztivál, mint összmagyar kulturális találkozóhelynek a széleskörű elismertetését.

A Csángó Fesztivál, mint összmagyar kulturális színtér

A közös megismerés és kapcsolatépítés színtere

2015-ben a 25- éves jubileumot rendkívüli programokkal és nemzetközi szinten is egyedülálló rendezvényekkel kívánjuk megünnepelni. Kodály Zoltán szavainak szellemében mi is azt tartjuk fontosnak, ha egy nemzet elfelejti dalait és táncait, az a nemzet megszűnik létezni. Biztosak vagyunk benne, hogy a jászberényi Csángó Fesztivál maradandó értéket hoz létre a nemzet fennmaradása érdekében.

A Csángó Fesztivál, mint magyar értékmentő kulturális műhely

A Csángó Fesztivál megalakulásától kezdve **intézményes, kulturális műhelyként** működik, szétválaszthatatlan a **Jászság Népi Együttes néptáncművészeti műhelyétől**. A **gyűjtéseknek** köszönhetően felhalmozódott folklór anyag szervesen segíti az együttesben és az utánpótláscsoportokban végzendő kiterjedt **pedagógiai munkát**. A Csángó Fesztivál nemcsak egy nyári programsorozat, szorosan tartozik hozzá az egész éves művészeti és pedagógiai munka, amely Jászberény, a Jászság együtteseivel mellett jelentős mértékben érinti a folklór iránt fogékony magyar társadalmat.

A **tudományos igényű gyűjtések**, melyek egy része magyarországi és erdélyi, moldvai, felvidéki, délvidéki területeken, másik része - itt a fesztivál idején is zajlik az adatközlők filmezésével - **gazdagítja a Zenetudományi Intézet és a Hagyományok Háza Archívumait is**.

A Fesztiválhoz kapcsolódó **Magyar Konferencia a nemzetstratégia új dimenzióit is igyekszik feltárni az egy nemzethez tartozás reményében**. Új távlatokat nyit a közös utak keresésében a **gazdaság és a kultúra érdekszövetsége mentén**.

A 2014-től megrendezésre kerülő **Kárpát-Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum**, mely új programja a Csángó Fesztivál rendezvénysorozatának és a Magyar Konferencia keretében kerül megrendezésre összefogja a **Kárpát-medencei-és a diaszpórában élő magyar vállalkozókat** segítve ezzel a **kapcsolatépítés új és hatékony formáit**. Meggyőződésünk, hogy erős hidat építünk magyarok között, éljenek bárhol is a világban, az együvé tartozás erőssé és kitartóvá tesz bennünket, itthoni és külföldi magyarokat, hogy összefogjunk és bátran tudjunk szembe nézni a 21. század kihívásaival.

Az V. Kárpát-Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum mint az értékteremtés új dimenziója

---

Válogatás az eltelt programok előadásaiból

Potápi Árpád János Nemzetpolitikáért felelős államtitkár levele a konferencia és fórum résztvevőikhez

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szeretettel köszöntök minden kedves jelenlévőt az idei Kárpát-Haza Magyar Konferencián és Üzletember Fórumon. Sajnálom, hogy nem tudok jelen lenni a rendezvényen, hivatali feladataim a Tusnádfürdői Szabadegyetemre szólítottak. Ahol anyaországi és határon túli vezetők segítségével vetünk számot az idei év nemzetpolitikai történéseiről, tapasztalatairól. Az elmúlt években Magyarország komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy Európa vezetőgazdasági erőivel felvegye a versenyt és az egyik legdinamikusabban fejlődő régió legyen. Felismertük, hogy akkor leszünk képesek megerősíteni térségünk gazdasági erejét, ha az összmagyarság versenyképességének növelésére koncentrálunk. A magyarság versenyképessége nem különíthető el a Kárpát-medence gazdasági erejétől, ezen a téren is összmagyarságban való gondolkodásra, gazdasági nemzetegyesítésre van szükség. A külhoni magyar régiók versenyképességének fellendítése nemzetpolitikai érdek a szülőföldön maradás, a magyar közösségek pozícióinak erősítése érdekében. A korábbi évek tanúságai is azt mutatják, hogy a gazdaságfejlesztés tud leginkább hozzájárulni a szülőföldön maradáshoz. Ennek érdekében a Magyar Kormány döntött az egyes régiók fejlesztéseinek támogatásáról.

Elsőként 2015 novemberében a Vajdasági Magyar Szövetség gazdaság és térségfejlesztési stratégiát fogadta el. A 2016-2018-as időszakra vonatkozó 50 milliárd forintos támogatási keret nagy részét hitelprogram teszi ki. Közel 30 milliárdos összeggel, a maradék 20 milliárd forint vissza nem térítendő támogatás. A Kormány idén hasonló gazdaságfejlesztési programot indított Kárpátalján. A Kárpátaljai gazdaságfejlesztési program megvalósítására 2018-ig 12 milliárd forint értékű vissza nem térítendő támogatást, illetve egy 20 milliárd forint összegű hitelkeret biztosított. A Nemzetpolitikai Államtitkárság által indított „2015 a külhoni magyar szakképzés éve” és a „2016 a külhoni magyar fiatal vállalkozók éve” program is a gazdaság versenyképesség növelését tűzte ki célul. Az idei tematikus évünk során szakmai és anyagi támogatást nyújtunk a külhoni fiatal, magyar vállalkozóknak. A program részeként 2016 tavaszán Kárpát-medencei körutat szerveztünk, 15 helyszínen tartottunk vállalkozásfejlesztési konzultációkat a külhoni magyar régiókban. Összesen 1200 vállalkozót sikerült megszólítanunk. 2016. június 13. és 19. között 2 turnusban, összesen 200 fiatal vállalkozó számára tartottunk továbbképzést Mezőkövesden, ezzel is támogatva a fiatal vállalkozók közötti kapcsolatépítést. Az elmúlt héten zárult a fiatal vállalkozókat segítő pályázat jelentkezési határideje. Számunkra kiemelten értékesek azok az ember és azok a kezdeményezések, akik és amelyek a gazdaságfejlesztés motorjai lehetnek a közeljövőben. Igyekszünk minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználva anyagi, szellemi támogatást

nyújtani a külhoni fiatal magyar vállalkozóknak ötleteik megvalósítására, működési feltételeik megteremtése és javítása érdekében. Az Üzletember Fórum szervezőit illeti a köszönet, amiért a kultúra és a gazdaság egységét új dimenzióba helyezték és a Csángó Fesztivál keretében otthont adnak egy ilyen típusú rendezvénynek. Hiszem, hogy az idei találkozó is jó alkalmat ad Önöknek arra, hogy megosszák egymással gondolataikat, ötleteiket.

Ne feledjék a közös gondolkodás, a közös cselekvés vihet minket közelebb céljaink eléréséhez. Eredményes tanácskozást és jó szórakozást kívánok!

Budapest, 2016. július 21. Potápi Árpád János államtitkár

Pócs János országgyűlési képviselő:

Kedves jelenlévők engedjék meg, hogy a térség országgyűlési képviselőjeként külön tisztelettel és szeretettel köszöntsem körünkben dékán asszonyt és rektor urat, polgármester úrral az élen. Az ő munkájuknak köszönhetően és a törekvésüknek köszönhetően, Jászberény egy olyan címet kapott, mely soha az életben nem volt. Jászberény egy egyetemi város.

Rektor úrnak meséltem az ajtóban, hogy a feleségem kérdezte hová megyek. Mondtam neki üzletember találkozóra. Hozzátette jó lenne, ha magam is művelnék otthon a vállalkozásban valami üzleti tevékenységet, mert beszélni szoktam róla, de hát ilyen a világ. Elmeséltem a rektor úrnak azt a történetet, hogy a gyerektől megkérdezik az iskolában, mi akar lenni, ha nagy lesz. Az egyik azt mondta, hogy polgármester, megdicsérte a tanár, hogy nagyon szép gondolat. Megkérdezte a következőt, ő azt mondta, hogy országgyűlési képviselő, a tanár még jobban megdicsérte. Megkérdezték a harmadikat, azt mondta, hogy nem tudja, de ő sem akar dolgozni.

Szeretném tisztelettel újra és újra megköszönni a jászberényi vállalkozóknak a munkáját.

Teszem ezt politikusként - abból a talán el nem ítélnélhető szándékból is -, amikor a Kormánytól a Jászság érdekében különböző dolgokért lobbizok, akkor a Miniszter Elnök Úr a háttérben mindig sügni szokta, tedd, hogy a megye az úgy kezdődik, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye, mely komoly nyomatékkal bír, meg az is, hogy a Jászság gazdasági ereje a jelenlévő gazdaság szereplőinek köszönhetően sokkal nagyobb, mint bármely régióban. Azt is láthatjuk, hogy amikor a Kormány különböző munkahely-teremtési programokról és akciókról beszél, akkor ez mindenekelőtt itt a Jászságban érvényesül. Hiszen annyi munkahely az elmúlt évek alatt sehol nem keletkezett, mint a Jászságban.

Ezúton is szeretném megköszönni a jászberényi és a jászsági vállalkozóknak a munkáját. Külön tisztelettel szeretném megköszönni azt a szemléletet, amiben egész biztos vagyok benne, hogy egyedülálló, ahogy összefognak a jászberényi vállalkozók. Szoktam mondani, hogy talán a redemptio kötelez bennünket mindig az összefogásra, de ebben a tekintetben a vállalkozók mindig különösen példát mutatnak. Kérem, engedjenek meg ebben a körben egy példát.

Pár évvel ezelőtt egy jászberényi nagy vállalkozó azzal a kéréssel keresett meg, amikor látszódtott a munkavállalók iránti vadászat. Amikor nem a munkavállalók panaszkodtak, hogy nincs hol dolgozni, hanem a munkáltatók, hogy kevés a munkavállaló. Egymással rivalizálva csalogatták el a dolgozókat.

Ez az ominózus nagy vállalkozó azt mondta, hogy valakivel le kellene ülni, hogy megtalálják a közös nevezőt, egy sokkal kisebb céggel. Arra gondoltam, hogy milyen nagy dolog, hogy azt mondja, ülünk le egy asztalhoz. A világ és az ország más táján a nagyok a kicsiket tönkre szokták tenni. Így ez a munkaerő kérdés meg is oldódott.

Nagy feszültséggel vártam ezt az estét, gondoltam én leszek középen, és mindketten engem ütnek. Az a nagy vállalkozó megtehetette volna, hogy a kicsit bekebelezi, azzal kezdte, hogy miben segíthetek. Nem számon kérte, nem követelt, nem fenyegetett, hanem azt kérdezte, hogy miben segíthetek. Higgyék el, hogy ez a szemlélet a Jászságban egyedülálló. Ahogy egyedülálló az is, hogy a Menedzser Klubban, vagy ezen a rendezvényen a jászsági vállalkozói összeülnek egy asztalhoz megbeszélni közös dolgaikat és soha nem az a szándék bennük, hogy a nagyok a kicsit, vagy a kicsik a nagyobbakat tönkre tegyék, mert mindig az a szemlélet, hogy kéz a kézben együtt erősödjének. Így erősödött a Jászság. Ennek a szemléletnek köszönhető az, hogy az ország legnagyobb foglalkoztatói a jászsági vállalkozókból kerülnek ki. Ezúton is szeretném megköszönni mindenkinek a munkáját, a szervezőknek különösen. Hiszen a kultúra vagy az üzletember úgy együtt platformra kerül. Mindig az a legfontosabb üzenet, hogy megteszünk-e mindent annak érdekében, hogy a Jászságban, Jászberényben mindenki érezze, hogy jó itt élni. Ahhoz, hogy azt érezzük jó itt élni, ahhoz munka kell, család kell, kultúra kell, amiben ezen a hétvégén nem lesz hiány.

Kérem, érezzék jól magukat!

2018. augusztus 11.

Dr. Szabó Tamás:

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nekem az a visszatérő és hagyományos tisztem ilyen rendezvények alkalmával, az üzletember fórumon is, hogy házigazdaként köszöntsem Önöket. Amit örömmel és tisztelettel teszek meg, többek között azért is, mert valahová többszörösen visszajönni mindig azt jelenti, hogy az előző program jól sikerült. Folytatnunk kell a Csángó Fesztivál mintájára, hagyományosan kialakul a programfolyam, ami egyébként a szervezőknek köszönhető.

Megtiszteltetésnek tartom, hogy a magyarság és szűk hazánk a Jászság közéleti, kulturális életének meghatározó szereplői vagyunk. Tisztelettel köszöntök minden vendégünket.

Emlékszem azokra az időkre, amikor a magyar-román határon súlyos problémák, feszültségek voltak. Ma már többé kevésbé szabadon járhatunk az országhatáron túl és belül, nem beszélve a szellemi, kulturális együttgondolkodásról.

Sajnos a váratlanul ránk tört szabadság immár azzal is jár, hogy magától értetődőnek vesszük magát a szabadságot.

Az igazat megvallva nem vagyok biztos abban, hogy a szabadság határon innen és túl sokat gyarapodott az elmúlt negyedszázadban. Lehet, hogy többet tudunk a világról, de eltűnőben van a mindennapok tudása, amit a szülői házból hozunk. A Kárpát-Haza Magyar Konferencia ebben a világban a közös gyökerekre és a szellemi együttműködésre ad lehetőséget, és ezt nagyra értékelem.

Köszönöm a figyelmet.

2018. augusztus 9.

Dr. Péti Márton a Nemzet Stratégiai Kutató Intézet igazgatóhelyettese
- Gazdaságfejlesztés a Kárpát - medencében

A térségünk, azaz Magyarország és a határon túli magyarok lakta területek, ill. egész Közép-Európára gazdasági viszonyairól és fejlesztéspolitikai lehetőségeiről és beszélnek.

Volt szerencsém az előző munkahelyemen, másfél éve, főtervezője lenni a 2014-20-as Uniós finanszírozású fejlesztési ciklusnak és rengeteget egyeztettünk az Európai Bizottsággal, az ottani kollégákkal. A Bizottságnak nem volt igazán a kedvére az a gondolat, hogy a 2014-20-as források nagy részét gazdaságfejlesztésre fordítsa Magyarország, a vállalkozástámogatás esetében is nehéz volt elérni, hogy legalább a korábbi ciklus szintjén maradjon, sőt egy kicsit tovább növekedjen. Végül sikerült ezeket a szándékokat leegyeztetni, és most már elkezdhetjük ezt aprópénzre váltani. Mindebből nemcsak az anyaországi vállalkozások profitálhatnak, hanem megjelenhetnek olyan logikák, amelyek mentén a magyarországi tagállami uniós pénz elérhet a határon túli közösségekhez is.

Bizonyos témakörökben, mint például a közösség-szervezés, felsőoktatás, közoktatási már elindult egy ilyen gondolkodás, amiben az Intézetünk is részt vesz, de vannak olyan elképzelések, hogy akár ezt még a gazdaságfejlesztés terén is lehetne tovább vinni.

Röviden mondanék pár szót Közép-Európa gazdasági helyzetéről. Most itt arról rengeteget lehetne beszélni, hogy mit is jelent Közép-Európa fogalma, de mondjuk egyszerűen csak azt, hogy ahol magyarok laknak, valamint a Visegrádi Országok területe. E térség gazdasága növekszik most a leggyorsabban Európában. Az is látszik persze, hogy növekedésében a válság egy elég határozott megtorpanást eredményezett, de most már úgy néz ki, hogy Közép-Európa újra folyamatosan fölzárkózik egyébként a NyugatEurópai magtérségekhez. Annyi szépséghibája van ennek a folyamatnak, hogy igencsak lassú ez a fölzárkózás. Vannak kutatások ebben a témában, amelyeket úgy foglalhatunk össze, hogy ezzel a fölzárkózási sebességgel még 2050-ig sem tudnánk igazán kedvező pozíciókat elérni.

Sokan kutatják azt, hogy mi ennek az oka. Az általános vélekedés az, hogy a térség növekedése túlzottan külső erőforrásokra épült és épül ma is. A térség igazi versenyképességi tényezője még mindig csak az olcsó munkaerő. Ennek vannak további kedvezőtlen következményei, mint például a kivándorlás. Kimutatható, hogy egy minőségében más növekedéshez a kutatás-fejlesztési és az innovációs tevékenységeknek erőteljesebben jelen kellene lenniük a KözépEurópai térségben. Továbbá a kedvező makrogazdasági helyzet is fontos tényezője lenne egy dinamikusabb növekedésnek, különösen a fiskális egyensúly, a kedvező adósságszerkezet, a külső eladósodottság csökkenése, az erőteljesebb foglalkoztatás.

Pont e mutatókban egyébként jelentős javulás volt tapasztalható az utóbbi pár évben, látszik, hogy a helyzet nem reménytelen. Sőt, e szempontok alapján Közép-Európa sokkal előrébb tart, mint a másik klasszikus periférikus térsége Európának, a mediterrán térség. Úgy is össze lehet foglalni a fejlődési szükségleteket, hogy egyfajta organikusabb fejlődésre lenne szükség, egy olyan fejlődésre ami nemcsak a külső erőforrásoktól függ. Ez nem az jelenti, hogy ne lennének fontosak a külföldi befektetések, csak amellet párhuzamosan a belső erőforrásokat is mobilizálni kellene. Ennek a feltételei és a kilátásai egyébként jók. Ha kicsit túllépünk a makrogazdasági mutatókon, láthatjuk, hogy a térség életminőségi mutatói (HDI) nem sokkal maradnak el az úgynevezett fejlett nyugattól. A különég a mi életminőségünk és a nyugati életminőség között sokkal kisebb, mint a gazdasági fejlettségben mérhető különbségek. Tehát a természeti erőforrások

kizsákmányolása ebben a térségben alacsonyabb szintű. Van tehát ebben a térségben valami rejtett erőforrás. Szintén érdekes, hogy napjaink gazdasági növekedésének egyik feltétele a megújulás, aminek pedig fontos elősegítője – több elemzés szerint – a társadalmi sokszínűség. A sokszínűség, sok interakciót, sokféle tudást jelent. Ebben a térségben e sokszínűséget jelentős mértékben és megint csak organikus módon az őshonos nemzetiségi kisebbségek biztosítják.

Látható, hogy e térség politikailag kezd egységesen megnyilvánulni. Most ez még egyelőre csak külső kényszerítő erőknek köszönhető, mint a térséget érő különböző migrációs minták és folyamatok és az arra adott válaszreakciók. Lehet, hogy a későbbiekben ez továbbfejlődhet egy valós egymásra találássá, összefogássá. Ehhez az is kellene, hogy a térség országai egymással többet foglalkozzanak és pozitív értelemben. Erre egy jó példa lehet az egységes Kárpát-medencei gazdasági térrel kapcsolatos magyarországi törekvés. Ez arról is szól, hogy az országok egymással építsenek hálózatokat, az erőforrásokat próbálják a térségen belül tartani. E törekvések megnyilvánulnak már egészen konkrét beavatkozásokban, mint a vajdasági vagy a kárpátaljai fejlesztési programok. Persze utóbbiban fontos hangsúlyt kap a magyar-magyar kapcsolatépítés, ugyanakkor e magyar nemzeti dimenziótól és a térség államainak közös aktuálpolitikai reakcióitól függetlenül is vannak itt integrációs törekvések. E téren egyebek mellett kiemelhető, hogy a lengyelek a Kárpátok térségére épülő makroregionális együttműködések kezdeményeznek az EU-n belül.

A reál gazdaság, a valós gazdasági kapcsolatok terén azért még vannak tennivalók. Ezek az országok nem a legfontosabb kereskedelmi partnerei egymásnak, hanem egy részük, szinte az egészük, a nyugat-európai centrumtér felé orientálódik, Ukrajna pedig a válság ellenére is keletre, az egykori Szovjetunió gazdasága felé. Azért nem reménytelen ez a helyzet sem, mert ha nem is a legfontosabb, de a fontos kereskedelmi partnerek között már ott van mindegyik országnak a szomszédja is, és időben növekvő jelentőséggel.

A Kárpát-medencében való gondolkodás talán szimpatikussá tehető a térségbeli államok többségi nemzetei számára is, még ha számukra ez a tér olyan sokat nem jelent, sőt, akár offenzívan is interpretálhatják. Ugyanis ez a megközelítés is azt szolgálja, hogy a térségen belüli gazdasági kapcsolatok bővüljenek, a külhoni magyar közösségek gazdaságának fejlődése a bennfoglaló ország növekedését is szolgálja. A külhoni magyar gazdasági szereplők híd szerepet tölthetnek be abban, hogy még szorosabbá váljon Magyarország és a szomszédos államok közötti gazdasági együttműködés.

Végezetül pár gondolat arról, hogy hogy is néz ki most a határon túli magyarság gazdasági helyzete. Ez egy rendkívül nehezen vizsgálható témakör, mert olyanok a statisztikai adatgyűjtési egységek és egyáltalán a statisztikai rendszerek a szomszédos államokban, hogy szinte lehetetlen adatokkal megfogni azokat a térségeket, ahol a magyarok még többségben élnek. Annak ellenére, hogy egyébként még mindig kiterjedt többségében magyarok által lakott térségek vannak, a szomszédos országok közigazgatási felosztása olyan, hogy többségbe kevés helyen kerülnek. A határon túli magyarság száma drasztikusan lecsökkent a 30-as évek óta, viszont a településterület kevésbé zsugorodott. Ezért is érdemes területi alapú fejlesztési logikákban gondolkodni.

Óriásiak a különbségek az egyes nemzetrészek között, nem is lehet egységesen beszélni arról, hogy élnek a határon túli magyarok, milyen a külhoni közösségek gazdasága. A Nyugat-Felvidék magyarok által többségben lakott térségei messze a magyarországi átlag

felett teljesítenek. Megjegyzem egyébként, hogy ezeknek a jól prosperáló térségeknek, amilyenek szigetszerűen egyébként máshol is előfordulnak (pl. a Vajdaságban), csökken a legdrasztikusabban a magyarságaránya (a szórványterületek kivételével). Bizony a gazdasági fejlődés nem mindig barátja a magyar megmaradásnak, a XX. sz. egyes korszakaiban sem volt ez másképpen. Vannak más térségek, mint a beregszászi járás, amelyek pedig rendkívül messze vannak a magyarországi átlagértékektől (és az ukrajnai válság még drasztikusabb különbségeket okozott). Nemcsak az egyes nemzetrészek között, hanem nemzetrészeken belül is nagyon nagy különbségek vannak: például Felvidéken ugyanazt a nyugat-kelet irányú gazdasági-fejlettségi lejtőt le lehet követni, mint ami Magyarországon is van. A vidék és város különbség is néha óriási lehet.

Nem csak különbségek vannak az egyes településterületek között, hanem közös vonások is, például az olyan gazdasági makromutatók relatív pozícióinak alakulásában, mint a GDP vagy a munkanélküliség, a jövedelmek. A magyarok által többségben lakott térségeknek a makrogazdasági mutatói rendre elmaradnak az adott ország átlagától. Viszont messze nem ezek a térségek azok, amelyek a nyomor helyszínei lennének, a leghátrányosabb helyzetű térségek lennének az adott országban. (Vannak kivételek is, amelyek általában sajátos etnikai összetételű és súlyos társadalmi integrációs problémákkal küzdő térségi társadalmakkal párosulnak, ld. Kelet-Felvidék Északkelet-Magyarországhoz hasonlóan.) Látni kell, hogy határozott fejlődés is van ezekben a térségekben, és gyakran egy egész határozott fölzárkózás a magyarországi átlaghoz. Ugyanakkor az adott, bennfoglaló ország átlagától inkább leszakadás mérhető, tehát messze nem ezek az adott országon belül a legdinamikusabban fejlődő térségek. Érdekes továbbá, hogy a vállalkozási aktivitás általában nagyobb, mint az adott ország átlaga, valamint az agrárágazat szerepe mindenhol országos átlagon felüli ezekben a térségekben. Kedvezőtlen, hogy a külhoni magyar közösségek képzettsége az adott ország többségi társadalométól jóval elmarad, de pozitív, hogy a fiatal generációkban már kisebb a lemaradás.

Alapvetően tehát vidékies terekben tudtak megmaradni többségben a külhoni magyarok, a fejlődő városi terekben visszaszorultak. Olyan gazdasági fejlesztési stratégiákat érdemes építeni, ami a megmaradást szolgálja, az pedig azt jelenti, hogy minél inkább egy autonóm, a belső erőforrásokat kihasználó gazdaságban érdemes gondolkodni. Persze szükség van arra is, hogy külső erőforrások támogassák a fejlődést, ebben pedig a magyar-magyar kapcsolatoknak kellene elsősorban szerepet kapniuk, azok mentén áramoljon a tőke, ettől talán némiképp elvárható, hogy figyelembe vegyen bizonyos nemzetstratégiai küldetéseket. Nyilvánvalóan a magyar kormányzat állami támogatása ezt szolgálja, de akár a vállalkozások között, tisztán piaci alapon kialakuló együttműködésektől is elvárható ez. Területi alapon érdemes külhoni magyar fejlesztéspolitikában gondolkodni, nem feltétlen az egész Kárpát-medencében, a külhoni magyarok által többségében lakott területek ui. nagyon jól célozhatók.

Nagyon köszönöm a figyelmet.

Papp Imre:

A Csángó Fesztivál Alapítvány és a Jászsági Menedzser Klub rendkívül gyümölcsöző kapcsolatot él. Én azt hiszem, hogy ezzel egyetértesz Te is, mint az egyesület elnöke és vezetői, tagjai egyaránt. Ennek a rendezvénynek is a társrendezője a Jászsági Menedzser Klub Egyesült. A másik társrendezője ennek a rendezvénynek a Csángó Fesztivál Alapítvány mellett a Nemzetstratégiai Kutató Intézet. Külön köszönöm a Kutató Intézet vezetőjének azt a támogatást, azt az együtt érzést, azt az együtt gondolkodást, amit az elmúlt három évben a gyakorlatban is igyekszünk megvalósítani.

Sokszor előjön az a kérdés, hogy a Kárpát - medence és egyre többször és ezt jó érzéssel vesszük tudomásul egyre többen, a Kárpát- medencében megmaradásunk záloga, a kultúra és a gazdaság egységes megőrzése, pontosabban a gazdaság fejlesztése. Ezért kimondhatatlanul örülök annak, hogy az első Magyar Kormány, amely koncepciókban, rendszerben gondolkodva segíti a kultúra értékeinek megőrzése mellett a gazdaságot is. Egységes magyar gazdaság fejlesztéséről van szó. Még sok mindent tudnék erről mondani, de nem én fogok előadást tartani. Ezt a néhány gondolatot mindenképpen el akartam mondani, mert ebben az összefogásban, az együvé tartozásban, ebben a szellemiségben rendezzük ezeket a rendezvényeket. Erőt adunk egymásnak, anyaországiak és külhoniak egyaránt. Nem arról van szó, hogy ki kit segít, hanem mindannyian segítséget adunk egymásnak. Inkább az a helyes, hogy együtt gondolkodva, persze ilyen támogatás mellett, meg van a reményünk arra, hogy megmaradjunk a Kárpát - medencében, megmaradjunk a szülőföldünkön. Nehogy azt higgyék – nyilván nem a jelenlevők -, hogy itt csak az anyaországi érdekek a fontosak. Ha külhoni magyar vállalkozók és a magyar kultúra csorbát szenved és a visszafejlődés jelei mutatkoznak, akkor nagy baj van, mert az eléri az anyaországot is. Ebben a szellemiségben indítjuk ezeket az előadásokat.

Az első előadás ezen a rendezvényen külön nagy megtiszteltetés számunkra, hiszen már szóba jött, hogy ez a város egyetem város lett. A képviselő úr mondta, egyetértünk vele, és nagyon boldogok vagyunk, hogy ez így van.

Virág László Elnök Úr, a Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetségének az elnöke – az egységes magyar gazdaságfejlesztési program a Kárpát-medencében

Köszönöm szépen a lehetőséget. Tisztelt Hölgyeim és Uraim Virág László vagyok, a Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetségének az elnöke. Örömmre szolgál, hogy itt lehetek. Másod ízben vagyok itt, tavaly is lehetőséget kaptam, hogy elmondjam a szövetségünkkel kapcsolatos dolgokat és most újra lehetőségem nyílik erre.

Az előadásom címe: az egységes magyar gazdaságfejlesztési program tapasztalatai a Kárpát-medencében. 4 pontba sűrítettem mondandómat és pedig:

1. **Miért van szükség a programra?**
2. **Szociális jellegű támogatások, amit Kárpátalja felé a Magyar Kormány nyújt.** Talán nem kapcsolódik annyira szorosan ehhez az egészhez, de azért szólni kívánok róla.
3. **A gazdasági helyzet kihívásai, sodródás a feketegazdaság felé, az elvándorlás veszélyei.**

4. Az EGÁN EDE – gazdaságfejlesztési terv, amely Kárpátalja gazdasági programja lett.

Kezdeném azzal, hogy miért is van szükség a gazdasági programra? Magyarország Kormánya felismerte azt a történelmi lehetőséget, hogy eljött az ideje a kárpát-medencei magyarság határon átívelő egyesítésére. A Szovjetunió, mint nagyhatalom, bukása után, sajátos helyzet alakult ki a Közép-európai Régióban. Az Európai Unióhoz és a NATO-hoz való csatlakozás megnyitotta a Közép-európai országok számára a nyugati, fejlett világ kapuit. S ennek újonnan felkínált lehetőségével Magyarország az elsők között élt. A 2010-ben megalakult 2. Orbán-kormány egyik fő célként tűzte maga elé a határon túlra szakadt magyarság határok fölött átívelő egyesítését. Mindjárt a ciklus elején azzal kezdték, hogy megszavazták a kettős állampolgárság törvényét, amivel jelenleg tudomásom szerint már 800.000-en éltek. Ez egy olyan nyakunkba szakadt lehetőség, amire például a Kárpátaljaiaknál álmodni sem mertek volna. Ezért most is szeretném kifejezni hálámat a Magyar Kormány felé, hogy egy ilyen lehetőséget nyitott számunkra és hogy megélhettük ezt a pillanatot. Annak pedig külön jelentősége van, hogy nem vártak, nem gondolkodtak rajta sokáig, mert ha jól emlékszem az első parlamenti ülésen már ez volt az első igazán pozitív döntésük. A pozitívumok mellett némi negatívum is keletkezett a kárpátaljai magyarság számára, éspedig olyan formában, hogy elindult egy elvándorlás. Kettős állampolgárságunkkal elmehetünk a világ bármelyik sarkába, ugyanúgy, mint az anyaországi állampolgárok, és mindezt gerjeszti az ukrainai nehéz gazdasági helyzet, a Kelet-ukrainai háborús viszonyok, a katonai behívóktól való félelem. Sajnálatos módon a faluban, ahol élek, körülöttem sok az üres ház, amelyre kikerült az „Eladó” tábla. Szomszédomban idős emberek élnek, a fiatalok Magyarországon keresik boldogulásukat, mindez rossz fényt vet előre, ami a kárpátaljai magyarság jövőjét illeti.

Ugyanakkor a Magyar Kormány, és most átmennék a 2. ponthoz, nemcsak azzal értékelte fel a kárpátaljai magyarságot, hogy kettős állampolgársághoz juttatta, hanem hathatós támogatást nyújt lépten-nyomon, szociális jellegű támogatásokat is. Kiterjedt ez a támogatás az oktatásra, az anyaországgal való kapcsolattartásra, az oktatási intézmények dolgozóinak támogatására, a gyermekétkeztetésre, az egészségügyi dolgozók támogatására. A 2015-ös évben 19.822 pályázatot elégítettek ki az oktatási-nevelési támogatás terén. Ez azt jelenti, hogy gyerekenként 20.000. Ft-ot kaptunk évente, akinek iskolás gyereke van. Ez ugye Önöknek nem sokat mond 20.000. Ft, de abban az országban, ahol a minimálbér alig több mint 15.000. Ft, ez bizony komoly jelentőséggel bír. Beiskoláztatási segítségként nagyon sok szegény családnak óriási jelentőségű segítség és támogatás. Ugyancsak támogatást nyertek a magyar nyelvű tanintézmények oktatói, igen jelentős támogatásban részesült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola is. Ezt a kis kitérőt azért tettem, hogy valamennyire érzékeltessem Önökkel, hogy milyen helyzetben van Kárpátalja jelenleg, annak lakossága és magyarsága.

A gazdasági helyzet kihívásai. Maradva a gazdasági helyzet bemutatásánál, érdemes megállni Kárpátalja sajátos helyzete mellett. Az ember leginkább a saját példáján tudja megélni a tapasztalható változásokat. A település, ahol élek, Kárpátalja tiszántúli részének szellemi, gazdasági és kulturális központjának számított, és talán még ma is annak számít, de ez csak annak köszönhető, hogy az életminőség ugyanolyan arányban romlik, mint a többi környező településen. Így egyelőre megőrzi vezető pozícióját, tehát arányosan süllyed az élet minősége. A nehéz megélhetés miatt egyre többen hagyják el szülőföldjüket és telepednek át, a jobb élet reményében, valamelyik nyugati országba és ez az áttelepülés legtöbbször végleges. A határ közelsége kecsegtető erővel bír a feketegazdaság számára. Virágzik a

cigaretta csempészet, a drogcsempészet és még isten tudja mi, ami ebbe a kategóriába belefér. Ez számos veszéllyel fenyegeti a magyar nemzetrészt fennmaradását. Kárpátalján félok, hogy a kitelepülők helyét idegen nyelvű és nemzetiségű emberek veszik át, és az egyre gyengülő magyar közösség beolvad a többségi nemzetbe. Ehhez vezethet a kárpátaljai magyar ifjúság zömében iskolázatlan alacsony kultúrszinttel rendelkező rétegének sodródása a feketegazdaság felé. Ez a réteg előbb vagy utóbb, a könnyű élet fejében, mindenre megnyerhető lesz, ami a feketegazdaság bűnös lajstromába belefér.

Az EGÁN EDE – gazdaságfejlesztési terv. 2013 októberében a Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetsége bemutatott egy általa kidolgozott gazdasági tervet. Kárpátalja Gazdaságfejlesztési Stratégia Terve címen. Ennek kidolgozásában részt vettek a KMVSZ szakértői, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárai és több más kárpátaljai szakember, aki a gazdaság tudományában járatos. Ez adta az alapját a később létrehozott EGÁN EDE – gazdaságfejlesztési tervnek. Ennek létrehozásában egy több társadalmi szervezetet képviselő nagyobb szakmai csoport kapcsolódott be. A 2016-os év első felében a vajdaságihoz hasonlóan a Magyar Kormány a Kárpátaljai Gazdasági Programhoz is hozzárendelt egy nagy összegű pénzügyi alapot. Amint már hallottuk 12 milliárd forint vissza nem térítendő támogatás formájában és 20 milliárd forint kedvező kamatú hitel lehetőségét nyitották meg. Hosszú hallgatás után megszülettek a pályázati feltételek, a 2016-os évben kiírásra kerülő 2 milliárd forintos keret felhasználásával. Mindez két nappal korábban történt, ezen a héten, kedden, amikor az EGÁN EDE, KGFK oldalán megjelent a pályázati kiírás. Tehát miért is mondtam azt, hogy hosszú vajúdas után, ugyanis hónapok teltek el, nem tudom tévlelésben vagy miben, de semmi hír, semmi információ nem volt arra, hogy mi lesz ezzel a pályázati kiírással, főleg nem értesültünk a feltételek előzményeiről. Ami biztos, hogy augusztus elsejéig még mindig változhat sok minden. Legalábbis az összeállítók így mondják. Nagy várakozás előzte meg ezt a pályázati kiírást, mivel nálunk ez egy abszolút újszerű dolog, tehát nálunk ilyen volumenű pályázati lehetőség még nem volt. Magyarországon ez már megszokott jelenség. Nálunk a magyar ajkú lakosság nem igazán tud pályázni ukrán lehetőségekre, ami talán nem is nagyon van, de ha van, akkor nem is tudunk róla, mert mire leér Kijevből Kárpátaljára, az valahol szőrén-szálán eltűnik. Magyarjaink többnyire nincsenek bejegyezve, mint vállalkozó. Kertészkednek, termelnek és piacolnak, így élnek, most azt hitték, hogy itt a lehetőség, egy jobb traktort tud venni és ráadásul a pályázható keretek azok ilyen 2-3 millió forintok. Mit lehet 2-3 millióból venni, ugye ez még Önöknek is nevelésnek tűnik. Remélem, hogy azért valahogy mégis túl leszünk ezen a kezdeti gondon és bízom benne, hogy a kiírók is megváltoztatják a pályázati feltételeket. Szövetségünk megpróbálja menteni a menthetőt, egyfajta szövetkezetekbe való tömörülést ajánl a legkisebbeknek. Amolyan méhkaszhoz hasonlít a kisebb gazdálkodók világa Kárpátalján, mivel ők képezik a falun élő magyarság túlnyomó részét. Annyi vígasztal bennünket, hogy egy program letelején vagyunk, és kellő közös akarattal talán megtalálhatjuk az utat, amely egy általános megelégedettséghez fog majd vezetni bennünket.

Ennyi fért volna bele az előadásomba, bár látom, hogy maradt néhány percem. Akkor még kihasználnám arra, hogy az össz kárpát-medencei magyar gazdaságról szóljak néhány szót. A Kárpátaljai Magyar Vállalkozók Szövetsége mindig azt hangoztatja, és mi azokat az elveket valljuk, hogy nem könyöradományokra számítunk, hanem határon átnyúló gazdasági kapcsolatokat kívánunk létesíteni. Nekem volt olyan ajánlatom is, hogy a magyarországi cég, amely befektet, Kárpátalján kapjon előnyös hitelt arra, hogy befektessen Kárpátalján. Nos, talán ez most meghallgatásra fog kerülni, meg az a 20 milliárd hitel az valami olyan formában

lesz kihelyezve, hogy magyarországi cég fogja vállalni érte a felelősséget. Felelősséget kell vállalni, visszatérítendő támogatásról lévén szó.

Én még egyszer megköszönöm házigazdáinknak, hogy lehetőséget adtak erre a felszólalásra, és kívánom mindenkinek, hogy érezze jól magát a fesztiválon. Még hozzátenném azt, hogy jómagam szintén a Tusnádfürdői rendezvényre voltam hivatalos, pont 11 órakor lenne ott jelenésem, de én ezt választottam. Köszönöm szépen!

**Dr. Sziráki András Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kereskedelmi és Iparkamara elnöke
- Jász-Nagykun-Szolnok megye és a Jászág együttműködési lehetőségei külföldi magyar vállalkozókkal**

A mondanivalóm az vélhetően akkor lett volna igazán jó, ha bevezető előadást tartok, hogy tulajdonképpen milyen környezetben is vagyunk. Rendkívül fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy az értékteremtő gazdaság a boldogulásunk forrása és ilyen aspektusból, megfontolásból, természetesen ez a prioritás, hiszen ebből élünk. A Jászág azért fontos számomra, példaértékű mindaz, ami itt történik, ezért nagyon szívesen jövök ide, hiszen a megye gazdaságának meghatározó része a Jászság, és ha Uniós mércével mérem, akkor is azt kell mondanom, hogy az Unió egészét figyelembe véve is a Jászság az élmezőnyhöz tartozik. Igaz, hogy a Jászság is két részből áll, az Alsó- és a Felső-Jászság és itt óriási különbségekről lehetne beszélni, de ezzel természetesen nem időzök. Sokkal inkább azt szeretném hangsúlyozni, hogy a megyénk az elmúlt negyed században nagyon váltakozó helyzetet élt meg, hiszen a rendszerváltást követően - jó 20 évvel ezelőtt - a megyék rangsorában a gazdasági teljesítményünk a 15. helyen volt, a 19 megye között. És hogy gyarapszik a gazdaság, az nagyon jól példázza, hogy most már tartósan a megyék közötti rangsorban, a nagy autóiipari megyéket követően stabilizáltuk a gazdaságot a 7. helyen. Én ezt jónak tartom, hiszen ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag az első harmad végén vagyunk és itt nagyon stabil pozíciót tudtunk elérni. Ez azért fontos, mert ugye erről jó volna tovább araszolni, nagyjából mutatja azokat az értékeket, amelyet itt a megye különböző területén, különös tekintettel itt a Jászságban elértünk. Számokkal nem akarok sokat foglalkozni, ezért szeretnék arányokat megemlíteni, történetesen azt, hogy a megyében előállított új érték 60%-a itt a Jászságban készül, 23% a szolnoki kistérségben és szomorú, de a többi 5 kistérségben mindössze 17%, tehát egy nagyon aránytalan fejlődésnek vagyunk tanúi. A Nagykunság, a Közép-Tisza-vidék, a Tiszazug, a Mezőtúr kistérség, a törökszentmiklósi kistérség meg kell vallani, hogy komoly gondokkal küszködik elsősorban annak okán, hogy új munkahelyeket kellene teremteni, a foglalkoztatást kellene bővíteni, hogy miért ilyen helyzet alakult ki arra néhány gondolatban azért szeretnék, a felelősséget felvállalva kitérni és én azt gondolom, hogy érdemes ezen elgondolkodni. A megye húzóágazata már tartósan, hosszú ideje a feldolgozóipar, ezen belül a gépipar. Az előállított új érték 55%-át a gépipar állítja elő a megyénkben. Ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert az országos átlag az ennek a fele. Tehát itt a pozíciók jók, mondhatnám, hogy kedvezőek és e tekintetben az előbb említett számok még inkább mérvadók, hogy itt a Jászságban főként a Felső-Jászság, Jászfényszaru, Jászárokszállás, Jászberény, ahol megkülönböztetetten kedvezőek a pozíciók. Én azt gondolom, hogy egyrészt ha az okokat nézzük, vagy az összefüggéseket. Nagyon sok oka van ennek természetesen, de én első helyre teszem azt a humán erőforrást, amely itt rendelkezésre áll a térségben. Azt az aktivitást, amely itt tapasztalható, vagy mondhatnám azt az együttműködést, amely több területen, sajnos nem mindenütt, a gazdaság szereplői és az önkormányzatok között tapasztalható. Tehát semmi nem véletlen, mindennek nagyon

komoly oka van és ezekre érdemes odafigyelni. Az infrastruktúrának természetesen meghatározó szerepe van, itt a 3-as autópálya közelsége nagyon komoly hatással bír, vagy, ha másik szélső értéket említek, akkor a Nagykovács, a Közép-Tisza-vidék, Tiszazug satöbbi említhetem, hogy közel negyed évszázada szerencsétlenkedünk a 4-es számú út építéssel és gyakorlatilag egy helyben topogunk. Én már háromszor voltam alapkövetélen, de az alapkövetésben még nem út. Tehát valószínűleg, hogy megérem a negyediket is, de abban reménykedek koromnál fogva, hogy esetleg megérem azt is, hogy megépül a 4-es számú autópálya. Erre volna nagyon nagy szükség, mert addig, amíg ezen a területen nem fejlődik az infrastruktúra, teljesen reménytelen a gazdaság pozíciójának erősödése. Tehát az összefüggéseket nagyon fontos, hogy helyén kezeljük és nagyon tárgyyszerűen, mert ellenkező esetben, ha elbeszélünk egymás mellett, nem jutunk el nagyon messzire.

Az erőforrásoknak természetesen nagyon fontos szerepe van és itt is azt szeretném példaként megemlíteni, hogy amilyen gyors ütemben itt a Jászországban annak idején lezajlott a privatizáció, most, hogy jól-e, rosszul-e ezek örök vita tárgyát képezik. Véleményem szerint, ha az eredményt nézzük, akkor jó. Van egy erős hazai tulajdonú vállalkozói réteg, a JászPlasztikkal az élen, de lehetne tovább sorolni, itt a jelenlévők közül is jó néhányat. Tehát a gazdaság megszervezésével, az értékteremtés folyamatának a szervezésével, ugye valahol garázból kezdve, ma nagyon korszerű üzemeket lehet tapasztalni egész sorát itt, ami az eredménynek a gyökere, a forrása. Tehát minden mindennel összefügg, mint már utaltam rá és egészébe véve, ha summázni lehetne, akkor azt mondom, hogy a Jászországba példaértékű a befektetési klíma, a külföldi befektetőnek épp úgy, mint a hazainak. Éppen 2 nappal ezelőtt tárgyaltam egy cég vezérkarával Szolnokon, akik most hajtják végre egy beruházást Jászfényszarun, amelynek a nagyságrendje 45 milliárd, az első ütem és tovább lesz folytatva és ugye arról tárgyaltak, hogy hogyan tudjuk mellérendelni a munkaerő szükségletet. Hát itt is erről egy külön előadást lehetne tartani, de természetesen nem lopom az önök idejét, csak azt szeretném megemlíteni, egy időben szembesülünk ma Jász-Nagykovács-Szolnok megyékben a munkaerőhiánnyal és a munkanélküliséggel. A méretek óriásiak, van ahol már egyáltalán nincs munkaerő, és van ahol 27% a munkanélküliség, ha bevalljuk, ha nem a tényekről azért kell beszélni, mert változás is csak akkor lehet, ha világosan, közérthetően beszélünk róla. Tehát azt a féle gondolkodást, felfogást én példának tartom, amit én például Jászfényszarun tapasztalok, hogy ne jászberényi példánál kössek itt ki, bár itt is tudnák példákat említeni. Ahogyan a polgármester generálja, katalizálja ott az egész környezetet. Én ott voltam, megkértem annak idején, amikor az ipari park helyét kijelöltük tízen néhány évvel ezelőtt, leütöttük a karót egy zöld mezős területen, tisztelt jelenlévők, ez a 29. vállalkozása, amely most oda települt. Ugyanakkor számtalan olyan példát tudnák, ahol ugyancsak legalább 2-3 ipari park alapkövetélen volt, de még nincsen vállalkozó. A megyében van ez is mind a kettő. Tehát nincs 1-2 vállalkozást lehet nagyítóval látni, de nem mértékadó vállalkozásokat. Tehát óriási a különbség, a személyiség szerepe rendkívül fontos. Most nyilván én a személyiség alatt nemcsak a frontembert, az első embert értem, hanem egészében, mert ha van egy jó felfogású tulajdonos, vezető, az nyilván a saját érdekét felismerve képes olyan emberekkel körülszedni magát, akik az érdektérítő gazdaságban partnerei, mert csapatmunka az egész, csak együtt lehet sikeres az együttműködés eredményeként 1-1 vállalkozás. Most erre a legkülönbözőbb példákat lehetne említeni a sikerre is és a sikertelenségre is. Csak az okaival, véleményem szerint nem foglalkozunk olyan mértékben, mint ahogy az indokolt volna.

Tisztelt jelenlévők ezeket azért tartottam fontosnak hangsúlyozni, mert tulajdonképpen ez determinálja azt is, hogy hogyan alakulnak a kapcsolataink. Nyilván, ha

saját bajainkkal vagyunk elfoglalva, ha csak döcög a gazdaság, akkor nem azon törjük a fejünket, hogy hogyan alakulhat a határon túli kapcsolataink, mert el vagyunk foglalva azzal, ami a környezetünkben van. Tehát azt mondhatom felelősséggel, hogy nyilván ezeket a körülményeket figyelembe véve, amire utaltam, hogy nagyon nagy az eltérés, nagyon nagyok a különbségek. A megye ipargazdasága egyértelműen hosszútávra exportorientált. Az előállított új érték 55%-át exportáljuk tartósan. Ez egy nagyon komoly nagyságrend, hiszen a múlt évi teljesítmény, hogy egy számot is említsek 2285-2300 milliárd forint, tehát ennek az 55%-át exportáltuk a múlt esztendőben és ezeket a pozíciókat stabilan tudjuk tartani. A Jászág e tekintetben még erősebb, hiszen a Jászságban előállított termék 80%-a kerül exportra. Nyilván ez jelenti a hosszú távú jónak mondható jövőképet. Megyénkben összesen 212 külföldi vállalkozó van, ez is örök vita téma, hogy kellene-e ezek a multik, sok-e, kevés-e. Természetesen azok fecsegnek általában róla, akiknek fogalmuk sincs az egésze. Véleményem szerint a megye szerkezete egészében jó, a külföldi tőkére szükség van, vagy még inkább szükség lenne több területen, mert a behozott friss tőke további esélyt, további lehetőséget kínál. A Jászságban az előbb említett 212 vállalkozóból 46 vállalkozás van. Alig hihető, de 44 országból vannak vállalkozók hazánkban, tehát elég sok területről azt mondhatom önöknek és az élmezőnybe tartozik, ugye a dolog természetéből fakadóan Németország, Olaszország, Ausztria, Hollandia, Egyesült Államok és 6. helyen Románia. Tehát az első 6-ot sorolom fel, eltekintek a 44-től, de ezek például az előbb említettek, az előállított új értéknek megközelítőleg felét reprezentálják. Az EU-ban én azt mondom, hogy jó pozíció, bár itt az euro jelek különböző megvilágításban lehet ma hallani. 21 országgal van hazánknak jelentős gazdasági kapcsolata, könnyű volna azokat felsorolni, akikkel nincs, de ezekkel most nem untatom itt önöket, tehát a lényege az egésznek, hogy az unió integráns részét képezi hazánk gazdasága, ha elfogadjuk, ha nem. Erre rendkívül komolyan kell, hogy építsünk, és ez hosszútávra determinálja, a gazdaság helyét, szerepét, ha úgy tetszik jövőt illetően a termelési méretét, a lehetőségeket. Nagyon komoly érdekünk fűződik ahhoz, hogy ezek az együttműködések erősödjenek tovább, gyarapodjanak, mert ez sok lehetőséget kínál számunkra.

Jelenlétünk a környező országokba. Néhány adatot említek, nem terhelem hosszan önöket. Romániában 12.900 vállalkozás van hazánkból, Szlovákiában 9360 vállalkozás, Ukrajnában 806 vállalkozás és Ausztriában 905 vállalkozás, amelyben tulajdonosok vagyunk részben vagy egészben, mármint hazánk. Az Electroluxnak van egy komoly vállalkozása Romániában, Brassóban, a Jász-Plasztiknak van egy komoly vállalkozása Szlovákiában és nem sorolom természetesen több más vállalkozás van még, amely érdekelt. Most ami az együttműködésekkel illeti, néhány dolgot szeretnék csak megemlíteni tisztelt jelenlévők. Azért mert hosszú ideje szerencsétlenkedünk, a szó szoros értelmét szeretném, kicsit akár a saját felelősségemet hangsúlyozni. Az egyik a DKMT, tehát Duna, Kőrös, Maros, Tisza régió, én nem tudom hányszor rugaszkodtunk már neki, de meg kell vallani, hogy leülünk, elbeszélgetünk, ezek mindig úgy sikeresek mindaddig, amíg ott be nem fejezzük ezt a tárgyalást. Utána minden marad a régiben. Legutóbb Temesváron voltam ott megegyeztünk, hogy micsoda lépések lesznek, már akit ott elnöknek megválasztottunk azt nem is találok sehol. Tehát nem akar ez az egész úgy működni, mint ahogy szükség volna rá. Fellángolások vannak és ilyen szinusz görbe mentén halad minden, de a mélypont az, ami jócskán megtapasztalható. Ugyancsak a Kárpátok régiót említeném, ez is már még Göncz Árpád köztársasági elnök úr írta alá a megállapodást, ha jó emlékszem 91-ben. Van erről nekem egy ilyen díszes oklevelem, mert én is ott szerencsétlenkedtem

a környezetében. Nem vagyok rá túlzottan büszke őszintén megvallom, mert nem csináltunk semmit. Volt néhány pályázat, amin a szereplők általában összevesztek. Csak egyet említek a sok közül. Pályázott Nagybánya, Munkács és Miskolc. Az itteni társaság hárman, kamarák. Egy hosszú című projekt volt az egész, bekasszíroztak 585.000 eurót, és amikor ott osztozkodni kellett rajta, akkor összerúgták a patkót, azóta nem is köszönnek egymásnak. Mindenki a húsos fazékból a lehető legtöbbet szeretne volna magának kinyerni, ahogy ez lenni szokott nálunk, ugye mikor pénzről van szó. Tehát egy kicsit ugye fájdalmas is, mert itten magyar együttműködésekről van szó, nehogy valaki félreértse, tehát a Nagybányán lévő XY, ugyancsak a Munkácson lévő mondhatom a nevét, Kofcsár Ottó barátom és hát Bihar Tamás a mi 3. szereplőnk itt Borsodból. Tehát valahogy másként kellene ennek az egésznek működnie. Na, most erre figyelemmel mi két úriemberrel, két szakértővel készítettünk egy Tiszastratégiát, amely határon átnyúló Ukrajna, Románia, Magyarország 7 megyéje és átnyúlik délvidékre. Ez 12 komoly projektet tartalmaz, mindenkinek az érdekeltségét tartalmazza, és hát próbáljuk elsütni a kormány felé, mert mondták, hogy pénz már nincs, mert nagyjából a dohány le van osztva, de amennyiben képesek vagyunk arra, hogy az Unióból generáljunk pénzt direktbe, akkor ezt a kormány támogatja. Ezért leadtuk ezt a pályázatot, itt van nálam a táskámban, egy hatalmas nagy aktatömeg, amely tartalmazza a projekteket és abban reménykedünk, most alkudoztunk már, X miniszter úrral, Y-nal, 3 projektet a 12-ből befogadtak, de hát tovább küzdünk, harcolunk és írtam levelet a román barátunknak, írtam Ukrajnába, Szlovákiába, két helyről fogadókészség, hogy együttműködünk. Természetesen ezt még eredménynek nem szeretném elkönyvelni, inkább csak egy ilyen félig sikerült vállalkozásnak és abban reménykedem, hogy ebből lesz valami.

Most fejeztem be, mert lejárt az időm. Köszönöm szépen.

Dr. Paládi-Kovács Attila emeritus professzor, akadémikus

A hungarikumok szerepe a Kárpát medencében

Tisztelt Elnök Úr, Hölgyeim és Uraim!

Most, mint a Hungarikum Bizottság tagja kerülök itt a képbe, bár már a múlt évben is a hungarikum témáról beszéltem. Akkor a hungarikumoknak elsősorban a néprajzi vonatkozásait és kulturális jellegét vázoltam. Most pedig inkább a kérdéskör gazdasági oldalát kellene bemutatnom, illetve azt a folyamatot leírni, ahogy a minősítése folyik egy-egy terméknek, egy-egy értéknek, kezdve onnan, hogy bekerüljön a helyi értéktárba és aztán eljusson jó esetben a hungarikumok körébe.

Bevezetésül azt szeretném elmondani, hogy a magyar értékeknek, szorosabban véve a régi hagyományos értékeknek a kérdése a Tudományos Akadémián már a 1990-es évek közepén fölmerült. Glatz Ferenc akadémikus elnöksége idején a stratégiai, ha úgy tetszik gazdaságstratégiai, nemzetstratégiai témákat preferálta. A Magyar Tudományos Akadémia Medgyessy Péter, akkori pénzügyminisztertől az 1996-1997-1998-as években komoly anyagi támogatást kapott a stratégiai témák kutatásához. Akkoriban az agrár-szakemberek egy része, főként tudósok, számos hazai értéket megvizsgáltak, majd azokat vaskos, nagy kötetekben is bemutatták. Ez az elméleti munka azonban nem igazán találkozott a gyakorlattal és már a '90-es években, de különösen a 2000-es évek elején azt lehetett

tapasztalni, hogyha nem vigyázunk, akkor egyes külföldiek kiforgatnak bennünket az értékeinkből és eltulajdonítják az értékeinket. Olyan témákra utalok, mint a tokaji bor kérdése, merthogy Itáliában, meg Szlovákiában is, sőt több más helyen gyártottak „tokaji bort” és éltek vissza ezzel a logóval, a valódi tokaji borok hírnevével. Vagy emlékeztetek a „4 mancs” nevű - úgynevezett - civil szervezetre, amelyik a libatömést végtelenül károsnak, állatellenesnek és az „állatjogok” semmibe vételének nyilvánította stb.

Ezen jelenségek láttán született meg 2008-ban egy országgyűlési határozat a hungarikumok védelméről, amit Medgyasszay László és Simicskó István, két akkori képviselő terjesztett be a t. Ház elé. Az akkori országgyűlés is szinte egyhangúan, tehát ellenszavazat nélkül, támogatta ezt a határozati javaslatot. A 77/2008. (VI. 13.) számú határozat kimondta, hogy a kormány ösztönözze az agrártermékek eredet-megjelöléseinek, illetve földrajzi jelzéseinek EU-s közösségi oltalma megszerzésére, valamint a hagyományos, a különleges tulajdonságú termékek közösségi elismertetésére irányuló erőfeszítéseket. Az indoklás a magyar értékek elismertetése mellett a magyar agrárgazdaság érdekvédelmének szükséges voltát is megfogalmazta. Már 2008-ban sem csupán elvi síkon, hanem a nyilvánvaló gazdasági érdekekre is tekintettel folyt ez a gondolkodás és az országgyűlési határozat megfogalmazása.

2012-ben az akkori kormány egy komplett törvényjavaslatot terjesztett az új országgyűlés elé (Fazekas Sándor miniszter úr előterjesztésében). A meghozott törvényben a nemzeti értékeknek már egy jóval szélesebb értelmezése került előtérbe, mint a 2008. évi országgyűlési határozatban. Az országgyűlési képviselők a 2012. április 2-án meghozott 2012/XXX. számú törvényben a magyar kulturális örökség, a nemzeti identitás kérdéskörét is beemelték a jogszabályba. A törvényben a gazdasági érdekek látszólag kisebb hangsúlyt kapnak, de nem is hiányoznak belőle. A törvényhozók egyensúlyt próbáltak kialakítani a gazdasági és a kulturális értékek hangsúlyozásában. Arra is törekedtek, hogy ne pusztán az általános gazdasági érdekek jelenjenek meg, de az agrármarketing érdekei sem sikkadjanak el.

A XX. század második felének a gondolkodásáról, az örökségvédelem tudományos alapozásáról és szellemi háttéréről is szólni kell röviden, hogy lássuk az természeti és a kulturális örökségvédelem kibontakozásának nemzetközi háttérét. Az UNESCO, mint az ENSZ-nek a természeti és a kulturális értékek védelmével foglalkozó szervezete, már az 1950-es években megkezdte működését. Először a tájvédelem, a természeti értékek védelme kapott náluk nagy hangsúlyt. amiben a természet- és az élettudományok képviselői szereztek nagy érdemeket. Ebben a folyamatban az UNESCO már XIX. századi előzményekre is építhetett, gondoljunk csak az Egyesült Államok nemzeti parkjaira, a tájvédelmi körzetekre és így tovább. Röviden fogalmazva, a természetvédők voltak az úttörők a globális örökségvédelemben. Utánuk következett a kulturális örökségvédelem, ezen belül pedig különösen az épített örökség védelme, a „világörökség” fogalmának bevezetése.

Magyarország ezen a téren nem volt „elmaradott ország”, Hiszen Ipolyi Arnold, Henszlmann Imre már az 1850-60-as években ráirányította a figyelmet az épített örökség védelmére. Az 1950-es évek elején létrejött a Műemlékek és Múzeumok Országos Központja. Ebből nőtt ki aztán igen jeles régészek, művészettörténészek vezetésével az OMF és annak a felügyelete alatt folyt a műemlékvédelem. Ennek a többször nevet változtató intézménynek volt a feladata a várromok, templomok, kastélyok és más jeles épületek kutatása, nyilvántartása, karbantartása, az épített örökség legjelesebb részeinek helyrehozatala és így tovább. Hosszú jegyzékek készültek, hatalmas építészeti és kutatási dokumentációk adattára

alakult ki és így tovább, de hát ebben is előttünk jártak olyan tehetős országok, mint Németország, Ausztria vagy Franciaország. Nagy-Britanniában már 1977-ben vaskos könyv jelent meg *Heritage of Britain* címmel, amelyben nemcsak az épített örökségnek, hanem például az ipari emlékeknek a védelmét is vázolták, dokumentációját is közre adták. Ennek a folyamatnak része volt - még a rendszerváltás előtti időben - a Nemzeti Örökség Főosztály megalakulása az 1980-as évek végén. Az történt, hogy a korábbi Gyűjteményi Főosztályt, ahová a levéltárak, könyvtárak, múzeumok ügyei tartoztak, átkeresztelték Nemzeti Örökség Főosztályra. A későbbiekben, már a rendszerváltás utáni első Fidesz kormányban (1998-2002 között) létezett egy ilyen néven működő minisztérium is. Az UNESCO „világörökség” listájára az épített örökség köréből igen jeles magyar értékek kerültek be (például a Budai Várnegyed, a pesti és a budai Duna-part az Országház épületével, a Lánchíddal, valamint az Andrassy út a Millenniumi Emlékművel). Budapest mellett vidéki értékek, így Hollókő (Nógrád megye) faluképe is viszonylag korán felkerült az UNESCO jegyzékére, mint népi építészeti, műemléki érték.

Ezek után megkésve következett a szellemi örökség védelme. Ennek az egyik előzménye volt a „helsinki békefolyamat” egyik utókonferenciája, amit Budapesten rendeztek meg az 1980-as évek elején. Az ott elhangzott magyar javaslatnak is része volt abban, hogy az 1990-es évek elején, az UNESCO támogatásával Budapesten alakult meg az *Európai Folklór Központ*. Ennek a Folklór Központnak - majd később *Európai Folklór Intézetnek* is nevezték - jelentős szerepe volt abban, hogy az UNESCO-ban egy újabb magyar javaslatra japán, finn, koreai stb. segédlettel létrejött az *Intangible Heritage*-nek, magyarul a „nem tárgyi örökség”, más szóval a „szellemi örökség” védelmére egy új igazgatóság, egy új lista és mozgalom. Egyik jeles ismerője és tagja ennek a mozgalomnak Felföldi László kollégánk, aki itt ül közöttünk. Neki, mint magyar szakértőnek, a néptánc-kultúra nemzetközileg elismert kutatójának fontos szerepe volt ennek a folklórhagyományokat ápoló és védelmező intézménynek a létrejöttében. A szellemi örökség védelmére született ENSZ – UNESCO szervezetnek köszönhetjük folklór értékeink elismertetését. Az első magyarországi tétel volt az UNESCO listán a mohácsi busójárás. Azóta már tízen fölül van a magyar népművészet értékeinek a száma ezen a listán. A későbbiek közül az egyik legfontosabb a táncház-mozgalom, a néptánc átörökítésének magyar módszere.¹

A 2012-ben megszavazott és kihirdetett hungarikumtörvény új irányt szabott a hazai értékek védelmének.. Még azon az őszön megalakult a Hungarikum Bizottság is. A Bizottság elnöke Fazekas Sándor miniszter úr. Mintegy társelnökként működik mellette Lezsák Sándor, aki szintén régi élharcosa ennek a mozgalomnak, mint az országgyűlés alelnöke és hát még számosan. Eredetileg 13 főre tervezték, majd mintegy 15-16 tagja volt a Bizottságnak. A 2014. évi választásokat és a törvény kisebb módosítását követően a tagok és a szavazattal nem rendelkező meghívottak száma kicsit növekedett. A Földművelési Minisztériumban önálló Hungarikum Főosztály jött létre, az ügyintéző apparátus létszáma is növekedett. (Majd lesz egy olyan ábrám is, ahol bemutatom a hungarikum bizottság összetételét és abban látni fogjuk milyen, hogyan is áll föl ez a körülbelül 15 tagú testület.)

Mielőtt továbblépek, előbb a hungarikum törvény szelleméről, felfogásáról és végrehajtásáról kell néhány szót mondanom! Nagyon lényeges az, hogy nem felülről, nem államigazgatási keretek között és módszerekkel óhajtják meghatározni a nemzeti értékeket, hanem a szakmák és a lakosság bevonásával. Tehát a hungarikumok kiválasztása, elismerésének menete igen széles körre kiterjedő és alulról fölfelé építkező társadalmi

---

¹ AZ UNESCO-lista legújabb magyar tétele a „Kodály-módszer”, mint az énektanítás bevált, ajánlott módszere.

mozgalmat jelent igazából, egyfajta civil mozgalmat. Hogy a Parlament így szövegezte, ilyen értelemben fogadta el ezt a törvényt, azt kívánta elérni, hogy társadalmassítsa az egész ügyet. Mindezt magyarázza az a diszkontinuitás, ami a magyar vidék sorsát az 1945-1990 közötti fél évszázadban meghatározta. Hiszen azt tapasztalhattuk, - mi, az idősebbek még tudjuk - az 1950-es években, különösen a mezőgazdaság kollektivizálása idején a parasztság egyszerűen elfordult a saját kultúrájától. Nepperek járták az országot, vásárolták fel az értékeit, akár szőttek, akár kerámiák, akár bútorok legyenek azok, és árulták a nagyvárosokban, meg nyugaton jó pénzért. Nagyon sok helyen, ahová nem jutottak el a nepperek, az elődök tárgyai egyszerűen felkerültek a padlásra. Sok esetben az unoka eltűzelte a parasztság régi tárgyi kultúrájához tartozó darabokat. Ami nem került be a múzeumba, vagy legalább a helyi tájházba, annak jó része így pusztult el.

Lássuk most az értékek kiválasztásának, minősítésének folyamatát az „értékpiramis” metafórájának szellemében. A folyamat fázisait és az értékek „rendszerét” Horváth Zsolt2 foglalta össze egy kis könyvecskében, elsősorban a Veszprém megyei tapasztalatai és saját munkája alapján. A hungarikum bizottságnak és a törvénynek az a felfogása, hogy az értékek rendszere egy piramishoz hasonlítható, könnyen érthető a kivetített ábrát szemlélve (1. ábra). Az értékek rendszerének és a hungarikum mozgalomnak, van egy széles, nagy alapozása. Ez az alapozás öleli fel a helyi értéktárakat, a községek, városok és a szűk körzetek értékeit. A következő szinten vannak a megyei és a tájegységi értéktárak. Léteznek a megyénél kisebb vagy nagyobb tájegységek, amelyek a megyén belül vagy esetleg két megyére is kiterjednek. A helyiek azt pontosan tudják, hogy mekkora az ő tájegységük, hiszen maga a Jászság is egy ilyen, a hajdani Jászkerület. Egy tájegység, ha úgy tetszik. A Jászkunság ennél jóval nagyobb. Kezdetből fogva figyelem irányult arra, hogy a határon túli magyarságot, tehát a „Kárpát haza”, a Kárpát-medence, a teljes magyar népterület, sőt mi úgy gondoljuk és gondolom, nem kevesen vagyunk Jászberényben, hogy többen is vagyunk. Hiszen Moldva és a Kárpátokon kívüli magyarság értékei is hozzánk tartoznak. És végül vannak az ágazati értéktárak, tehát, amikor egyes szakmák, területek, például a műszaki-ipari területeken. Ezek anyaga nem lokalizálható annyira pontosan, mint a vidékhez kapcsolódó értékek, esetleg Budapesten van javarésze vagy jelentős része. Lényeges, hogy az ágazatok is állíthassanak fel értéktárat és javasolhassanak értékeket. Na, most akkor van az a középső nagy mező, annak az a neve, hogy Magyar értéktár. Ebben a nemzeti szinten ismert és a nemzet által elismert, kiemelkedő értékek kerülhetnek. Olyan tételek kerülnek be, mint a most legutóbb bekerült Egri Bikavér. Kevés ember van Magyarországon, aki nem tudja, hogy az Egri Bikavér egy jellegzetes, kellemes vörösbor. Tehát ott a helye az országosan elismert értékek között. A Magyar Értéktárba kerülő értékekről a Hungarikum Bizottság dönt a beérkezett megyei, külhoni vagy ágazati javaslat alapján.

Aztán végül a piramis csúcán, mint egy a koronája az ismert értékeknek, helyezkedik el a Hungarikumok gyűjteménye. Az értékelés folyamatáról, lépcsőiről külön is szólnom kell. Hogy mi kerülhet be a Magyar értéktárba és mi kerülhet be a Hungarikumok gyűjteményébe az már a Hungarikum Bizottságnak a kompetenciája. Az alatt, tehát az alapoknál, mint például a helyi értéktáraknál, nincs semmi megkötés ebben a tekintetben. Nincs semmi felügyelet, nincs semmi presszió. Nem a megye, nem a járás, nem a kormány megbízott mondja meg, hogy mi kerülhet a helyi értéktárba. Nincsenek merev szabályok sem. Egyedül a helyi kezdeményezéstől, a helyi aktivitástól függ, hogy akarnak-e helyi értéktárat. Tehát ez az első értéktár. Nagyon sok helyen azt mondják, hogy mi túl kicsik vagyunk, nincs itt semmi

---

2 Horváth Zsolt 2010-2014 között Veszprém megye parlamenti képviselője, a hungarikum mozgalom egyik úttörője, „Lezsák Sándor tanítványa” ebben a munkában.

érték, a diplománk van, vagy esetleg ott van az a malom, de az nem olyan érték. Olykor a papnak vagy a deáknak kell meggyőzni a helyieket arról, hogy de igen, nekik is vannak értékeik, csak nézzenek jól körül, gondolják meg a dolgot.

A második lépésben, azt kell eldönteni, hogy ki legyen a helyi érték gazdája. Nem feltétlenül az önkormányzat. Noha a helyi önkormányzat nem kerülhető meg, de lehet az érték gondozója egy civil egyesület is. Olyan csapat, kör vagy gyülekezet, akit szívesen támogat az önkormányzati is, a helyi polgármester, a nemzetiségi önkormányzat, az egyház és így tovább. A feladatot, a munkát azonban döntően a civilek egy csoportja vállalja magára, hiszen az önkormányzatok általában túlterheltek, félnek egy újabb plusz gondot, adminisztrációt felvállalni. Ezért is fontos az, hogy legyenek civil kezdeményezések, legyen civil aktivitás.

Gyorsítanom kell! *Mi kerülhet a helyi értéktárba? (2. ábra)* A helyi értékek között elsősorban mindenki a hasára gondol, mit lehet meginni, megenni, tehát így a bor, a pálinka, a kolbász, a lekvár, az értékes sütemény és a többi. Az emberek többségének a „fogyasztás” jut legelőször az eszükbe. Joggal bekerülhetnek a település értéktárába a helyi műemlékek, gyűjtemények, tájházak is. Az országban van több mint 250 tájház, hát nagyon fontos, hogy legyen mindnek gazdája. Régebben ezeket az objektumokat a megyei múzeumok szervezték, rendezték be. Rengeteg ipari műemlék van található szerte az országban. Azoknak is vagy van gazdája vagy nincs, pedig értékesek. Tanulságosak az unokák számára, olykor még turistát is vonzanak. Ugyan így a legtöbb településnek vannak érdemes emberei, szülőttei, akik emléktáblát érdemelnek. Pl. egy nagyon tehetséges helyi pedagógus, akinek sok tanítványa volt, pl. egy agilis pap, aki megszervezte, hogy legyen a falunak vízvezetéke, vagy forrása, bevezessék a vizet stb. stb. Tehát ilyen példás személyek is felvehetők a helyi értéktárba. De hagyományőrző közösségek, tehát a pávakörök, tánckarok, táncházak, zenekarok, vagy akár egy olyan közösség, mint a karcagi birkafejtők. (Más városokban is vannak ilyen birka- vagy halfőző emberek!). Szövő, hímző körök, népszokások fenntartói, például a kalocsai, mezőkövesdi, hevesi hímző asszonyok, rajzolók és így tovább. A mohácsi busójárók, hát ott is vannak agilis szervező emberek, vagy mondjuk a makói hagyma, az is a hungarikumok közé tartozik. (Remélem, hogy hagymakertészek is vannak még, meg lesznek még tovább is. Más városban meg a borászok, vagy Salánkon a bodnárok és így tovább. Majd hallunk még róluk.)

Nemzetiségi értékek. Nincs külön értéktárunk, tehát nem különülnek el Magyarországon, abból kiindulva, hogy a nemzetiségek is a magyar politikai nemzet tagjai, egyenrangú tagjai mindenben, sőt még egy pluszuk van, hogy ők ráadásul még románok, szlovákok, németek, zsidók, cigányok és így tovább, akik saját kultúrával, anyanyelvvel bírnak. A cigányoknak, meg a zsidóknak is vannak remek értékeik, de ők magyar cigányok, magyar zsidók. A magyarországi zsidók éppen most Mádon felújították a hajdani rabbi-házat. Nagyon helyes, az is egy látogatható hely lesz, miután a *mádi zsinagóga* egyébként is egy egyedülálló építészeti remek.

A határon túli magyar értékek. A MÁÉRT 3 képviselőt delegál a Hungarikum Bizottságba. A külföldi magyarok esetében is fennáll a kettős kötődés, mint ahogy a hazai nemzetiségeknél. Most már a kürtöskalács is fenn van a hungarikumok listáján. Ezt a terméket sokan Erdélyhez kapcsolják. Ezért érdemes megjegyezni, hogy XVII-XVIII. században Magyarország sok vidékén készítették; a Tiszántúlon, a Partiumban és a Kisalföldön is számos emléke van. Győr vidékén *dorongfánk* és *botratekerics* néven ismerték.

Állítólag most már a románok is felvették a maguk jegyzékére, hát tegyék. Olyan témák, mint a székely rovásírás most már napirenden vannak, tehát a Magyar értéktárba

„székly írás” néven tudtommal már bekerült. Romániában napirenden van a csíksomlyói búcsújárás ügye. Ez nálunk még nem merült fel, de a csíksomlyói zárandoklat egy unikális dolog a világban, az UNESCO „Szellemi örökség” listáján lenne a helye. A kalotaszegi népviselet vagy népművészet (több oldalról is megközelíthető) szintén magyar érték, hungarikum jellege egyértelmű. Ezeknek- és még sok másnak - helye van a Magyar értéktárban, valószínűleg még a hungarikumok között is. Már a borszéki borvízben nem vagyok ilyen biztos, mert az jobban kötődik az országhoz, tehát abból lehet, hogy vita lenne a románokkal, de például a moldvai-csángó népművészet, a moldvai-csángó folklór, egyértelműen magyar folklór, és ha Jászberényhez kapcsolódik, mint „jászberényi csángó fesztivál”, jogosan felvehető. Azt gondolom, hogy abba a románok sem köthetnének bele, nem lehetne belőle nemzetközi bonyodalom. Más oldalról közelítve pedig egy olyan közösségi, fesztivál jellegű érték, mint például Pécssett a „Zsolnai múzeumi negyed”, ami már bent van a hungarikumok gyűjteményében. Kiváló példa arra, hogy az ilyen fajta rendezvényeket, miként a már említett csíksomlyói búcsút, fel lehet venni a Magyar Értéktárba, illetve a Hungarikumok listájára.

A minősítés folyamata. Először is egy adatlapot kell kitölteni. Az előterjesztő azonosítása percek alatt megoldható az nem probléma. A nagyobb probléma az érték bemutatása, a felvétel indoklása. A lényegi feladat az érték pontos leírása, történeti háttérének, jelentőségének bemutatása és annak megokolása, hogy az előterjesztő, miért javasolja fölvetelre a megnevezett értéket. Ez a feladat 2-3 mondatban nem oldható meg, annál több kell egy jó előterjesztéshez. Érdemes a megfelelő szakirodalmat átolvasni, forrásműveket keresni, szakértő kutatókat - helyi történészt, tanárokat, papokat, muzeológusokat, levéltárost és így tovább - megkeresni, megkérdezni. Arra nem törekszünk, azt nem is kívánhatja senki, hogy hosszú tanulmányokat, lábjegyzetekkel, filológiai apparátussal nyújtsanak be. Túl hosszú szöveget gyártani szükségtelen, de már egy-két oldalon, másfél oldalon a lényeg el lehet mondani. Hogyha a lényegre törő, jól megindokolt szöveghez hozzátesznek egy jól megválogatott szakirodalmi jegyzéket, kellő színvonalú illusztrációt, és ha még hozzátesznek 1-2 szakértői ajánlást. A bíráló bizottságokat az ajánlások erősen befolyásolják. Én például egy műszaki ügyet kevéssé tudok megítélni, de ha ott van mellette, hogy Gyulai József akadémikus, az MTA Műszaki Osztályának korábbi elnöke támogatja, akkor az a támogató levél nekem pont elég ahhoz, hogy igennel szavazzak. Vagy ha egy verbunkos zenére és táncra vonatkozó előterjesztéshez Felföldi László ír egy 3-4 soros támogatói levelet, akkor az, bőven elég nekünk ahhoz, hogy a gondosan előkészített előterjesztés esetén igennel szavazzon a Bizottság..

Most a minősítési több lépcsőjét már emlegettem, tehát a lényeg az, hogy a helyi értéktárakból kerülnek a megyei értéktárakba, vagy tájegységi értéktárakba, illetve az ágazati előterjesztések. Már a megyék és az ágazati értéktárak, annak is megvan a maga útja. Lehet javaslattevő, hogy felkerüljön az általa javasolt érték a hungarikum bizottság napirendjére 1-1 tétel. Már többször is emlegettem az ágazati szakbizottságokat és kategóriákat. Összesen 8 kategória van, de csak 6 szakbizottság, mert léteznek olyan szakbizottságok, mint például a „sport”, ami önmagában nem tudna megállni, tehát odacsapták a „turizmust és vendéglátást” is. Nem gondolom, hogy a sport meg a vendéglátás olyan szorosan összetartozik, de hát azért kapcsolat lehet közöttük. A természeti értékek, a nemzeti parkok és a kapcsolt témák egy önálló kategóriát képezhetnének, az épített környezet, az épített örökség is felfogható egy önálló kategóriaként, azonban gyakorlati megfontolásból ezek a területek közös ágazati szakbizottságot működtetnek. Az ágazati

szakbizottságok egyenként körülbelül 15 tagot számlálnak. Ettől azonban a létszám pár fővel több és kevesebb is lehet. Fontosabb szempont, hogy a bizottsági tagok mind elismert szakemberek a maguk területén.

Az ágazati szakbizottságok elnevezése:

- Agrár- és élelmiszergazdaság szakbizottság,
Egészség és életmód szakbizottság,
- Ipari és műszaki megoldások szakbizottság,
Kulturális örökség szakbizottság,
- Sport, turizmus és vendéglátás szakbizottság,
- Természeti és épített környezet szakbizottság.

A hat szakbizottság illetékessége meghatározza a regisztrálásra javasolt nemzeti értékek nyolc különböző kategóriába történő besorolásának főbb irányait. Ugyanis az utóbbi két ágazati szakbizottság külön kategóriába sorolja az illetékességi körébe tartozó értékeket. (Például a 6. szakbizottságban egyik kategória a természeti környezet, a másik az épített környezet.)

Miután az ágazati szakbizottság megvitatta a hozzá beérkezett előterjesztést, többségi szavazással kialakította a maga támogató vagy elutasító álláspontját, megküldi azt a Hungarikum Bizottság titkárságának. A Bizottság ülésén a napirendre tűzött javaslatoknak minden esetben a szakbizottságok elnökei (vagy a helyettesítésükkel megbízott szakbizottsági tagok) az előterjesztői. A Hungarikum Bizottságban ülésén elhangzik, hogy mi volt ott a az illetékes szakbizottságban a szavazati arány, mik voltak a mellette és ellene szóló érvek, ki írt különvéleményt és így tovább. Ennek alapján a hungarikum bizottság tagjai – akik előzetesen maguk is felkészülnek a napirendre került témákból – maguk is kifejtik, indokolják a véleményüket és aztán nyílt szavazásokon dől el a vita. Előfordulnak egyhangú állásfoglalások, léteznek vitán felül álló értékek és vannak vitatható javaslatok, melyek sorsa az elutasítás vagy az ellenzavazatok kisebb-nagyobb száma.. Tehát lehet tartózkodni, lehet ellenzavazatot leadni, ha valaki nincs meggyőződve egyik vagy másik előterjesztés megalapozottságáról. Jómagam például az Ilcsi kozmetikumokat nem tudtam támogatni, a Kassai-féle lovasíjász-módszer sem tudtam hungarikumnak elfogadni. Indokaimat kifejtettem és előre bejelentettem, hogy én ezt nem fogom megszavazni. A Magyar Értéktárba már korábban felvette a Bizottság, nézetem szerint ott megfelelő helyen van. Most legutóbb az Erős Pista és a Piros Arany témát, ami egy Univer (vagy Unilever?) termék, amit Kecskeméten állítanak elő. Ők terjesztették elő hungarikumnak, amit én már túlzásnak tartok. Nem várom azt, hogy mindenben igazam legyen, tehát engem egyáltalán nem szomorít el, ha valamiben a többség másképpen szavaz. A lényeg az, hogy a Bizottság demokratikus testület és többségi szavazással a dőlnek el dolgok. Nem szükséges mindenben teljes konszenzusra törekedni.

Érik támadások a HB döntéseket, némelyek talán jogosak is. Olykor kapunk bírálatot külföldről, Bécsből is rendszeresen. A Bécsi Napló magyar újságban egy erdélyi származású tudós kollégánk 2014-ben rendszeresen támadta a Hungarikum Bizottság döntéseit és a hungarikumokat tartalmazó lista mindenféle hiányosságait adta elő. Magam úgy fogom fel, hogy a lista tételei nem örök időkre kőbe vésett dolgok. Nem lesznek olyan hosszú életűek, mint az egyiptomi piramisok. Addig élnek, amíg a megnevezett érték, valóban érték marad. Amíg élő érték tud lenni egy-egy kortárs közösség és a magyar nemzet számára. Amíg az a közösség, amelyik élteti, szívből ragaszkodik hozzá. Előfordulhat, hogy egyik-másik tétel idővel lekerül a listáról, ugyanakkor jönnek újabb értékek. Olyan is lesz közöttük, amit most

még nem ismerünk. Amit korunkban vagy a jövőben találnak fel, pl. egy új gyógyszert vagy egy műszaki találmányt. Még csak most vezetik be, ezután kezdi a karrierjét, esetleg a világkarrierjét. Jó esetben 10-20 év múlva jön rá a hungarikum mozgalom, a majdani HB, hogy milyen fontos értékkel van dolga, hiszen az egész világ ismeri, vagyis igazi hungarikum. Lehet ezt a történeti folyamatot ilyen rugalmasan is elképzelni. Ma már a Hungarikum Bizottság honlapján magyar és angol nyelven is lehet tájékozódni a Magyar Értéktár tételeiről, a hungarikumok listájáról, a hungarikum mozgalom aktuális eseményeiről.

A Hungarikum Bizottság összetétele (3. ábra). Itt talán az a feltűnő, hogy a kormányzattól elég sok résztvevő van, mert számos minisztérium küldi a maga delegáltját, maga az elnök és a társelnök is bizonyos fokig a kormányzathoz kapcsolódnak. Csupán néhányan vagyunk függetlenek, mint a Magyar Tudományos Akadémia, a Művészeti Akadémia, a Szellemi Jogvédelmi Hivatal 1-1 képviselője, a MÁÉRT 3 képviselője és így tovább. Tehát így áll föl a Hungarikum Bizottság, ahogy az ábra mutatja.³

Végül még néhány adalék a HB és az ágazati szakbizottságok munkájáról, a felállított listák hosszáról. A hungarikumok pontos számát megadni nem tudom, mivel az utóbbi két ülésre nem tudtam elmenni, s a legutóbbiról készült hiteles jegyzőkönyvet nem kaptam meg. (Ezek feltétele az internetre még ezután várható.) A hungarikumok listájára felkerült értékek száma most 60 körül van. Körülbelül 60. Ezzel szemben a Magyar Értéktárban már 150 tétel fölött járunk. A HB egy-egy ülésén sok előterjesztés történik. Ezek közül maximum 4 jut a hungarikumokra. Azok közül az ülésen 3-4-et fogad el a Bizottság. Ezzel szemben a 10-12 javasolt tétel közül akár 8-10 is lehet a Magyar Értéktárba bekerülőök száma. Azt gondolom, hogy ez így helyes arány.

A Hungarikum Bizottság kezdettől fogva súlyt helyezett az értékek bemutatására. Kiadott már díszes, szép albumokat, amiket sajnos csak körbe tudok adni. A hungarikumok listája 2014-ben, már 50 hungarikumot tartalmazott. Mindegyikről még nem jelent meg önálló könyv, album vagy CD-Rom. A sportból csak egyetlen egyet emelek ki: Puskás Ferenc világszerte ismert és elismert életművét, meg a róla a HB kiadásában megjelent kiadványokat. Remélem, hogy hungarikumok és a Magyar Értéktár tételei közelesen gyarapodni fognak. Az élsport (pl. vízilabda, kajak-kenu, vívás) mellett a tömegsportot, így a természetjárást szeretnénk népszerűsíteni. Felmerült már az országos kék-túrát felvétele, de még nem született döntés róla.

A Bizottság által elismert és a listára felvett hungarikumok ágazati megoszlása szintén figyelmet érdemel. Az *Agrár- és élelmiszergazdaság szakbizottsága* az egyik éllovas a mezőnyben, hiszen már 2014-ben 16 érték került fel a hungarikum listára, az általuk javasolt tételek közül. Ezek között olyanok is szerepelnek, mint a szódavíz, meg a gyulai kolbász, a törkölypálinka, a gyümölcspálinka, a csabai kolbász stb. Ennek a szakbizottságnak a javaslatára került be a hungarikumok körébe a magyar akác, az akácméz, a makói hagyma, a karcagi birkapörkölt, a debreceni páros kolbász, a szegedi-, meg a kalocsai paprikaőrlemény stb. A legtöbb hungarikum-tétel a *Kulturális örökség szakbizottság* javaslatára került fel a listára. Ennek a bizottságnak a neve alatt szerepel jelenleg kb. 20 érték. Azt gondolom, hogy ez természetes és jó dolog, hiszen a kulturális értékeknek a közvetlen haszna nem mindig látszik, viszont nélkülük nincsen gazdaság sem. Kultúra nélkül nem létezik sem gazdaság, sem turizmus, sem sport, sem épített örökség. Magyarán a *kulturális örökség* tételei olyan értékek, amelyek kisugároznak az egész hungarikum mozgalomra. A nemzeti identitást

---

³ Forrás: Horváth Zsolt (szerk.): Minden közösségnek vannak értékei. Az értékgyűjtő mozgalom kezdete. Veszprém, 2014. 55. oldal.

erősítik, a szűkebb közösségeket fogják össze, és így tovább és így tovább. Erősítenünk kell, nem tovább ragozni.

Dr. Kiss Patrícia tanácsadó a Magyar Fejlesztési Központból Közvetlen Uniós források a kultúra területén

Szeretettel köszöntöm Önöket. Jó napot kívánok. Mint ahogy Derzsi úr is elmondta az ő irodájuk, illetve a Magyar Fejlesztési Központ egy szoros együttélésben van immár lassan 1 éve.

A Magyar Fejlesztési Központot egyébként a Nemzeti Fejlesztési miniszter hozta létre azzal a céllal, hogy a közvetlen brüsszeli forrásokról minél több embert tájékoztasson, illetve ez által minél több hazai, illetve Kárpát-medencei magyar benyújtást generáljon. Jelenleg az irodánk 16 közvetlen Uniós programmal foglalkozik, azonban érdemes ezekről azt tudni, hogy természetesen van köztük olyan, ami csak egy szűk réteg számára elérhető. Tehát gondolok itt arra, hogy vannak olyan specifikus pályázati területek, ahol mondjuk csak egy NAV tud például pályázni egy belügyi együttműködésbe, de ezen kívül van 11 olyan program, ami bárki számára elérhető, tehát akár egy sportegyesület, egy civilszervezet, egy művelődési ház, egy önkormányzat tud ezeken a programokon részt venni. Itt ezen az ábrán láthatják kék színnel jelölve ezeket a programokat. Ugye nálunk, a cégnél 3-an foglalkozunk ezzel a 11 programmal és most volt egy Kárpát-medencei körutunk, ahol minden határon túli magyart, aki eljött ezekre a rendezvényekre megpróbáltunk tájékoztatni az összes ilyen lehetőségről, illetve megadtuk nekik azokat az elérhetőségeket, akik a különböző országokba ezeket a kapcsolattartó szerepeket ellátják, illetve akik segítséget tudnak nyújtani ezeknek a pályázatoknak a beadásához.

Ugye itt ma a kultúrát érintő csomagról kértek meg engem, hogy beszéljek. Ez a program Kreatív Európa névre hallgat. Ennek egyébként itt Magyarországon van egy Kreatív Európa Iroda nemzeti kapcsolattartó pontja, aki csak ezekkel a pályázatokkal foglalkozik és ők minden segítséget megadnak a pályázóknak. Még előjáróban annyit szeretnék elmondani ezekről a közvetlen brüsszeli forrásokról, hogy ennek a hazai intézményrendszere úgy néz ki, hogy ezek a programok a minisztériumok között vannak leosztva és minden egyes minisztériumban ül egy hazai kapcsolattartó, aki a brüsszeli bizottsági ülésekre kijár, és ott javaslatokat tesz bizonyos pályázati kiírásokra. Ez általában minden évben decemberben szokott minden program kapcsán összeülni. Ugye mivel hát Önök is hallják, hogy minisztériumi szinten 1-2 ember foglalkozik ezzel, ezért is kellett egy olyan szervezetet létrehozni, aki az összes programról nagyjából teljes körű tájékoztatást tud adni és olyan szakemberek ülnek ott, akik foglalkoztak ilyen programokkal. Ezek a pályázatok egyébként különböző bizottsági végrehajtó ügynökségek kezelésébe vannak, úgy, mint például a Kreatív Európa, az Erasmus +, illetve Europe for Citizens program, dr. Navracsics Tibor portfóliójába tartozik és egy ACER nevű ügynökség kezeli. Ez azt jelenti, hogy ezeket a pályázatokat közvetlenül Brüsszelbe írják ki, angol nyelven elérhetőek. Ezt a mi irodánk fordítja, vagyis hát mi fordítjuk munkatársainkkal és létrehozott az MFK egy honlapot, amit esetleg érdemes lenne Önöknek is felírni, aminek az a honlap címe, hogy pályazatokmagyarul.eu. Itt az összes programnak a kiírásait magyar nyelven el tudják érni, illetve ugye mivel Kárpát-medencei szintű tájékoztatást kell nyújtsunk, ezért találnak egy térképet is minden egyes részletes pályázati dokumentációnál, hogy melyik országból pályázható még ugyan ez a csomag. Ugye hát Ukrajna esetében külön megállapodások születtek programonként, Szerbia most már majdnem az összes programhoz teljes jogú tagként csatlakozott. Ugye hát a többi országról

nem kell külön szót ejtenem, mert ugye, mint Uniós országok részt vesznek ezekben a programokban. Ugye az elején említettem, hogy közvetlenül Brüsszelben írják ki ezeket a pályázatokat. Az Unió összes hivatalos nyelvén be lehet adni, de mi azt szoktuk javasolni, hogy angolul tegyék, ugyanis ezt fordító irodáknak szokták kiadni, akik nyilván nem úgy értelmezik ezeket a pályázatokat, ahogy azok tennék, akik megírták. Tehát minden nyelven be lehet adni, de célszerű angolul. Ugyan így az elbírálási kritériumokat is megtalálják minden egyes pályázat esetén a végrehajtó ügynökségek honlapján.

És akkor itt most kitérnék a Kreatív Európa programra, ami külön a kultúrával foglalkozik. Ugye itt láthatják ezen a dián, hogy ennek van egy média, illetve egy kultúra ága. Az egyik területen 15 pályázati lehetőség van, a másikon 4. Ez úgy néz ki, hogy minden évben kiadnak egy úgynevezett Work programot, amit szintén a mi pályázatokmagyarul.eu honapunkon megtalálnak, és itt lehet arról tájékozódni, hogy mikor milyen kiírás várható, mert általában ezek ciklikusan ismétlődnek, ugye a 7 éves Uniós időszak alatt. A szektorközi ág, amit itt a tetején látnak ennek, ez pedig egy pénzügyi garancia eszközt rejt, ami elvileg idén év végén fog elindulni és arra hivatott, hogy a kulturális és kreatív ágazatokba tevékenykedő szervezeteknek, tudjon olyan értelemben hitelt nyújtani, hogy ebbe a garanciaeszközbe pénzügyi közvetítők tudnak befolyásolni, akiket az Európai Bizottság, illetve bizonyos banki szervek választanak ki és ők erre a hitelre, amit fölvesz egy adott kulturális kreatív szervezet, viszont garanciát biztosítanak. Tehát jobb eséllyel tudnak majd hitelhez jutni mondjuk, teszem azt, egy művelődési ház, mint eddig tudott, mert ugye lesz egy Uniós garancia mögötte. Még sajnos nem tudok magyar szervezetről, aki befolyásolt ebbe a garanciaeszközbe, de ez még most 3 hete hozta le a bizottsági közlöny, hogy mostantól lehet ide befolyásolni, úgyhogy reméljük, hogy év végére már Magyarországon is ez elérhető lesz.

Itt csak felvillantás szinten szeretném Önöknek megmutatni, hogy maga a MEDIA alprogram egyébként mivel foglalkozik. 4 fő terület található itt: produceri támogatás, forgalmazás, képzés és hálózatok, illetve közönség. Ugye nyilván ez egy szűkebb célcsoportot érint, ezzel én is tisztában vagyok, úgyhogy ezzel nem is untatnám most Önöket. Hanem inkább a kultúra lábat szeretném önöknek megmutatni. Itt látszik az, hogy van egy úgynevezett Európai Kulturális Együttműködések kiírás. Erről szoktam általában a legtöbb helyen beszélni, mert ez a legéletszerűbb, illetve ez viszonylag a legkönnyebben pályázható terület. Erről azt kell tudni, hogy ezek szintén konzorciális pályázatokat, minden évben általában októberi beadással kerül kiírásra és bármilyen kreatív, illetve kulturális iparágba tevékenykedő jogi személy tud ide pályázatot benyújtani. A kisebb konzorciumba 3-an kell, hogy részt vegyenek, a nagyobbba pedig 6-an. A kisebb együttműködésbe 200.000 euróra tudnak pályázni, a nagyobbba pedig 2 millióra. Ugye, itt azt is tudni kell, hogy az önrész is úgy oszlik meg a tagok között, ahogy a pénz elosztásra kerül. Ezt a gyakorlatban úgy kell elképzelni, hogy minden egyes ilyen pályázatnál van egy konzorcium vezető, aki a bizottsággal ezt a szerződést megkötöti és a tagok felé ezt a pénzt ő osztja el, illetve ő is számol el a bizottság felé, tehát nem feltétlenül van úgy, hogyha 3-an pályázunk, akkor mindenki azonos összeget kap.

Érdemes még tudni az összes közvetlen brüsszeli forrásról, amit itt az elején felvillantottam Önöknek. Nagyjából mindegyik minimum 50%-os önrésszel pályázható, nagyon kevés van, zömében az Erasmus programban található olyan, ahol 80%, illetve 100%-os támogatási intenzitás van, illetve a H 2020 még az a program, ahol még akár 100%-nál nagyobb intenzitást is el lehet érni, ebbe most nem mennék bele, hogy hogyan, de ilyen is létezik. Úgyhogy ezt azért jó tudni, viszont itt a Kreatív Európa Program kapcsán azt is mindig el szoktam mondani, hogy erre az Európai Kulturális Együttműködések pályázatra, a

Nemzeti Kulturális Alapnak van egy Önerő Pályázata, ahol azok tudnak pályázni, akik egy ilyen Uniós Pályázaton sikerrel vették az akadályt és nyerni tudtak. Itt mindig van egy átfutási időszak, tehát az önerőtől sem kell olyan szempontból megijedni, hogy annak nincs jogi következménye, hogyha mi mondjuk, megnyerünk egy pályázatot és utána végül is visszalépünk, mert nem tudjuk megvalósítani, el se kezdjük, de érdemes ezt az önerőt megpályázni és akár úgy is egy projektet elképzelni, hogy ehhez mi nem tudunk elég pénzt biztosítani, mert az NKA-nál lehet önerőért pályázni, illetve határon túli magyar szervezetek is pályázhatnak ebbe az Önerő Alapba. Itt leírtam, hogy egyébként maga a Kultúra Alprogram arra lett létrehozva, hogy a különböző kulturális és kreatív programokat, illetve mindenféle európai dimenziójú projektet támogasson. Ugye maga a program azért is kíván konzorciális együttműködést, mert mindenképpen az európai összetartozást hivatott erősíteni ugyan úgy, mint az összes többi másik 16 közvetlen brüsszeli forrás. Most joggal tehetnék föl a kérdést, hogy akkor honnan szerezzenek még is ilyen partnereket. Hogyha fölmennek az MFK honlapjára, akkor van most már körülbelül 10-15 partnerkereső adatbázisunk, amiből kifejezetten a Kreatív Európára van egy kreatívpartners.eu nevű partnerkereső, itt körülbelül olyan 1200 partnerkeresést találnak, tehát elvileg ez sem kéne, hogy gondot okozzon, hogy egy ilyen konzorciumot össze tudjunk rakni. Mi azt szoktuk javasolni, hogy először mindenképpen partnerként vegyünk részt, tanuljuk meg, hogy hogy kell ezeket a pénzeket elszámolni ugye, hogy kell együttműködni és utána próbáljunk meg mi főpályázóként részt venni egy ilyenben.

Itt leírtam még, hogy egyébként a 200.000 eurónál, ez a költségvetés legfeljebb 60%-át teheti ki, a 2 millió eurónál pedig az 50%-ot. Azt a kérdést is föl szokták tenni, hogy na és volte már ilyen, aki nyert és magyar és tudunk róla. Hát el kell, hogy mondjam, hogy volt és az összes programba elég szép számmal akadnak. Erre is létrehoztunk egy honlapot: Nyertő Magyarok néven, ahol minden programba már találnak már nyerteseket. Itt be is tettem a legutóbbi magyar sikerprojektet, ez az úriember, a barnahajú. Ő már 8 ilyen programban vett részt. Eleinte konzorciumi partnerként, most pedig főpályázóként nyert a Mix Door Egyesülettel 200.000 eurót és most már elmondhatjuk, hogy olyan szakmai tapasztalattal bír - ő is aktív együttműködést ápol az irodánkkal -, hogy abszolút nem lehetetlen egy ilyen programot megvalósítani, illetve ők is sikerrel szoktak pályázni az NKA Önerő Pályázatain. Hogyha bárkinek lenne ilyen affinitása, hogy egy ilyen konzorciumba belépjen vagy létrehozzon és kulturális, illetve kreatív tevékenységi körrel rendelkező cége van, vagy bármilyen jogi személyiséggel rendelkező szervezetről beszélhetünk, akkor remélem, hogy meg fognak engem keresni és akkor tudok ebbe Önöknek segíteni, illetve ez az úriember is tud majd ebbe segíteni. Itt még láthatják ezt a kis térképet, amit egyébként minden egyes pályázati kiírásnál megtalálnak a pályázatokmagyarul.eu honlapon. Ugye itt mindig jelöltük, hogy akkor melyik ország, hogyan vehet részt a programban. Itt is látszik, hogy ugye Ukrajna most már a Kultúra Alprogramba teljes körűen részt vett. Egyébként az úriembernek a legújabb projektjébe hála istennek egy kárpátaljai magyar szervezet is most már bent van, tehát ők is mást már ismerik ezeket a lehetőségeket, illetve például Erasmus + programba októberben hallottak először arról a lehetőségről, hogy nem csak mobilitásba tudnak pályázni és a Beregszászi Főiskola most egy stratégiai partnerségbe vesz részt, egy 400.000 eurós pályázatról beszélünk. Úgyhogy tényleg azt tudom mondani itt az előbb az úrnak is, aki felszólalt, hogy most már Önöknél is ismerik azért zömében ezeket a programokat hála a jó istennek.

Ugye az elején mondtam Önöknek, hogy minden egyes programot egyébként egy biztos felügyel és egy hozzátartozó végrehajtó ügynökség. Ennek annyiban van jelentősége,

hogy például itt láthatják, hogy a kultúránál az EACEA, aki felelős ezért a tevékenységért. Itt mindig megtalálják az aktuális kiírásokat, a nyertes listát, az adott pályázati kiíráshoz tartozó közel 100 oldalas angol leírását az egész pályázati körnek, illetve hát ezt úgy képzeljük el, hogy van, mondjuk egy 100 oldalas guide, van egy 6 oldalas kivonat és mi még abból, mondjuk összerakunk egy 2 oldalast Önöknek a pályázatokmagyarul.eu-ra magyar nyelven, hogy ezt mindenki megértse. Érdekes a munkaprogramokat is böngészni, ezekbe is tudok segíteni, hogyha valakit érdekel, hogy ezek a kiírások miként és milyen időszakokban fordulnak elő.

Én ennyit szerettem volna elmondani, illetve itt van nálam ezen a diasoron, gondolván arra, hogy több országból is érkeznek a jelenlévők, minden egyes határon túli magyarságot érintő országnak az NCP listája, tehát akihez ott helyben tudnak segítségért fordulni, hogyha érdekli Önöket ez a program. Köszönöm szépen.

Fazekas Szabolcs - A Székelyföldi Legendáriumok

Szép jó napot kívánok. Köszönöm szépen a meghívást.

Hát, ha már a Csángó fesztiválról van szó, akkor tekintsük meg a Csíksomlyói kegyszobor legendájáról készített rajzfilmünket, amelyet néhány napja sikerült befejezzünk, és augusztus 21-én fogjuk bemutatni a Csíksomlyói kegytemplomban. Nagyon sok esetben kapcsolódnak így a Székelyföldi Legendárium tevékenységei az itt elhangzottakhoz és abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy most már Székelyföldön kiteljesedett a projektünk és szépen lassan kiterjesszük az egész Kárpát-medencére. Addig is javasolom, hogy kóstoljunk egy kis rajzfilmes nápolyi szeletet, amely ott van a hátsó asztalon. Ez a Csetlik szereplője a Likaskő című rajzfilmünknek és ebben az az érdekes, hogy egy helyi vállalkozó, Harmopan Kft., vezetői felismerték a lehetőséget és azt mondták, hogy támogatják a Legendáriumot, minden hónapban és cserébe mi odaadtuk nekik a rajzfilmfigurát. Nem adtuk el nagy pénzekért a brandünket, hanem egy barátságon támogatási díjban állapodtunk meg, és egy gyümölcsöző kis együttműködés tudott létrejönni a két csapat között.

Na, hát ez egy aktuális téma, ugye jönnek keletről a hivatlan vendégek, úgyhogy ez most a mindennapjainkat körbefogja. Van egy ilyen jelszavunk is, hogy: „A legendáink és a mondáink, üzenetek a múltból és utat mutatnak a jövőben.” - ebből érdemes mindig tanulni.

A Székelyföldi Legendáriumot ezelőtt 8 évvel indítottuk. Az egész Legendárium egy térképből indult el, nem tudom ismerős-e Önöknek. Ugye annyit tettünk, hogy végül is mi nem a spanyol viaszt találtuk fel, hanem Székelyföldön a mondákat, legendákat egy helyre gyűjtöttük össze. Ezt követően könyv formájában is kiadtuk a történeteket, ezt majd a végén meg lehet itt tekinteni. Ennyi féle kommunikációs eszközt vetettünk be arra, hogy a gyerekekhez minél könnyebben tudjanak eljutni a mondáink és a legendáink. A Legendárium a kezdetekben, 8 évvel ezelőtt jött az ötlet, egy brüsszeli térkép is kiváltotta ezt, hiszen elmentünk, kezembe adták és minden szerepelt rajta, csak éppen az, hogy Románia területén élnek székelyek, szászok, a románok, huculok lemaradt róla, tehát egyedül csak a Drakulát lehetett látni ezen a térképen és néhány olyan objektumot, melynek köze nincs a mi kultúránkhöz. Erre választ kellett adni, jöttünk ugye a Székelyföldi Legendáriummal és hát úgy egy olyan 3 év összefoglaló gyűjtés után, az egy Drakulával szembeállítottunk 156

mondát és legendát. Ezeket jelentettük meg a térképen, ilyen gyerekrajz formájában. Volt, akit sokkolóan érte, mert nem a hagyományos rajzzal közelítettük meg, hanem egyszerűbb gyerekrajzokat használtunk, ha tetszik Disney-s, vagy ki ahogy akarja látni, ilyen színes, egyszerűen érthető és könnyen emészthető rajzokról beszélek. Leteszteltük iskolákban, gyerekeknek ez tetszett, ezt is választottuk. A szülőknek nagyon tetszett, kezdték érezni ennek a Legendáriumnak a fontosságát és kérdezték, jó, de hát miért nem jelenik meg a könyv, társasjátékok? És akkor nekifogtunk és szépen toboroztunk csapatot és kiadtuk a könyvünket, kifestős könyvet, színező ceruzát, társasjátékot készítettünk. Például a társasjátékot úgy állítottuk össze, hogy minden lépés egy monda vagy egy legenda, Székelyföldet körül lehet kalandozni a segítségével. Lejátszok egy rövid filmet a Legendárium történetéről, a 6 évet összefoglaljuk egy olyan 5 percben és akkor abban látszik, hogy milyen sokszínű ez a kis projektünk.

Mi annyit tettünk, hogy a legendákat besoroltuk, kódoltuk székek szerint, például Csíkszék, Udvarhelyszék, Maroszsék, Háromszék, Gyergyószék alapján. Itt van az óriás társasjátékunk, ugye ez asztali változatban is megtalálható, használati útmutatóval, röviden a legendák le vannak írva. Animációs rajzfilmsorozat indult, helyi termékek, ez éppen itt egy fagyalt. Később jelent meg ez a nápolyi szelet, kifestős könyv. Minden terméket otthon, helyben állítunk elő. Tehát nem ápolunk kapcsolatot a kínaiakkal, minden kizárólag Székelyföldön készül. Tegnap este úgy hallottam, hogy itt a Jászságban is nagyon makacsok a jászok, úgyhogy egymás között összedolgoznak, és emiatt beszélhetünk mai napig is Jászföldről. Na, mi székelyek is picit ugyan ezt a hangulatot hozzuk, úgyhogy én őszinte leszek, nagyon jól érzem itt magam. Soha nem jártam itt, mindig az autópályán itt átszáguldottunk, de én örvendek, hogy most itt vagyok és megismerhettem az itteni embereket. Ugye itt van az első rajzfilmünk, a Likaskő. Hát ennek akkora sikere volt Kecskeméten, az Animációs Fesztiválon közönségdíjat nyertünk, itt ez a hangoskönyv is.

A rajzfilm gyártásról annyit, hogy most már büszkén mondhatom, hogy Székelyudvarhelyen beindult az első székhely rajzfilm stúdió. 16 székelyföldi fiataalt foglalkoztatunk, itt Budapesten tanulnak, de meghívunk Székelyföldre anyaországi oktatók is. Amerikai DreamWorks-től érkeznek tanítani hozzánk, tehát próbálunk ugye tanulni, fejlődni és az a lényeg, hogy saját rajzfilmünket készítjük el, tehát nem külső erőket vonunk be, hanem lesz székely rajzfilm. Itt nagyon sok mindent lehetett látni, de akkor sorra veszem és meg fogom itt állítani ezt a képet. Tehát látható volt, hogy ott vannak a színjátszó fesztiválok. Ugye itt a Legendárium keretén belül már elindítottunk egy ilyen projektet, hogy a vidéki iskolák, a vidéki színjátszó csoportok a saját mondáikat, legendáikat tanulják meg és adják elő egy ilyen fesztivál keretein belül. Próbáltuk ezt tovább vezetni, úgy érzem, hogy nem nőtt föl a Régió hozzá, vagy mi még kell tanuljunk, hogy ezt hogyan lehet jobban népszerűsíteni, mert ha ezeket a kis színdarabokat betanulja egy helyi közösség, azt utána turistáknak is elő lehet adni, akkor ebből tudna profitálni a közösség, sajnos még nem működik. Körülbelül 2-3 éve próbáljuk ezt beindítani, de egyelőre sikertelenül, majd kikerül az igény rá, úgyhogy bízom benne, hogy ez is el fog indulni. Ezen kívül Székelyudvarhelyen szeretnék Székelyföldi Legendárium karnevált szervezni, hogy a helyi települések a saját díszleteikkel jöjjenek oda Udvarhelyre, mutassák be a nagyközönségnek a legendáikat, mondáikat. Ez is egy nagyon sikeres rendezvény lehetne. Erre is van egy jó kis példa, az Alföldi Legendáriummal közösen 2013-ban megnyertük a debreceni virágkarnevált a Szent Anna-tó kompozíciójával. Tehát egyértelmű volt, hogy a székely legenda nagyon tetszett a közönségnek, a díjazás szavazással ment. Próbáljuk az egész Legendáriummal, a hagyományainkkal, a történelmünket egy újabb

köntös formájában gyerekek elé vinni. Rajzfilmet készítünk, videó játékot, ugye itt van ez a sok játék, ami segítségével a szülők a gyerekeknek visszatáncolhatják ezeket a történeteket. Mert ugye nálunk is munkálkodott a múlt rendszer, 50 év alatt sikeresen kiölték a helyi közösségből a saját mondáit, legendáit, amit a helyi kistelepülésekben, kis városokban meg tudtak őrizni, de egységes egészében, mint ahogy a Székelyföldi Legendáriumban összesítettük, sokan nem ismerték. Pont azért, hogy senki ne tudja, hogy létezik Székelyföld.

Ami még nagyon jó sikeres vállalkozásunk volt az a Székelyföldi Legendás Várak könyvünk. Megrajzoltuk az összes Székely várat hogyan néztek ki valamikor, a kora középkorban, az őskorban, és mindezt gyerekszemmel. Egy ilyen kis játék történelemkönyvről beszélek. Megkönnyítettük a tanárok dolgát is, ugye, hogy egyszerűbben tudják visszatáncolni nekik a helytörténelmüket. A rajzfilm stábról mutatok egy kis filmet Önöknek. Ezt nem egyedül készítem, egy nagyon sikeres csapat van mögöttem, nagyon ügyesek. Annak örvendek, hogy sikerült néhány fiatal hazacsalni Londonból, Svédországból. Tehát itt ez a fontos, hogy a saját szülőföldünkön tudjunk megélni, legyen megélhetési lehetőség. Én úgy érzem, hogy a Legendárium csak most kezdődik. Tehát nincs kihasználva megfelelőképpen, előttünk van a jövő, hiszen ugye itt a Magyar Turizmus Zrt.-től a hölgy is bemutatta, hogy óriási sok lehetőség van. Székelyföldre ezeken a legendákon keresztül lehet turistákat csalogatni. Ugye ott van Lock Ness-ben, elmegy a japán turista, fotóztatja a tavat, a lazac egyet ver a farkával, annyi. Tehát ez egy kitalált történet. Ott van Székelyföldön 156 eredeti helyszín és ezeket mind meg lehet látogatni. Óriási kincs van a talpuk alatt és még sorolhatnám. Itt nekünk székelyeknek kell a brand-ünket a világ fele eladni. Nem utolsó sorban ott van Bram Stoker, megírta a Drakula című könyvét. Ott van az idézet, az eredeti idézet annak idején az úriember a székelyeket is bemutatja a Drakula novellában, és ez nem azt jelenti, hogy most mi a Drakulával kell magunkat reklámozzuk, de nem szabad elfelejteni azt, ez a Bram Stokernek a kézirata, tehát ez egy jó kommunikációs lehetőség lehetne kifelé. A románok lenyúlták, ügyesen használják ezt a brand-et, na de azért, ha mi azt is tudatosítjuk ezt a világ fele, hogy állatok meg, de Bram Stoker belőlünk is inspirálta a Drakula novella tartalmát, akkor egy picit a székelységre is csak fel tudjuk hívni a figyelmet. Jelen pillanatban...hogy mondjam, Önöknek itt Magyarországon picit könnyebb dolga van, de nekünk otthon annak örülnének, ha nem lennénk, holott a székelység komolyan hozzájárult Románia kulturális és épített örökségéhez, történelméhez. Ezek azok a jó eszközök arra, hogy a világba elvigyük a hírünket. Mi is Székelyföldön meg kell keressük azokat a lehetőségeket, azokat a csatornákat, amin keresztül kommunikálunk kifelé. A rajzfilm sorozat, ami készítettünk, az elkészül angol nyelven és akár csak az Asterix és Obelix bemutatja a gallokat, vagy a Merida, a bátor, a skótokat, vagy az Így nevelj a sárkányod, a vikingeket, a székelyeknek is lesz saját rajzfilmje, kedvenc rajzfilmhőse. Itt van a Babba Mária című rajzfilmnek a plakátja. Na, tehát próbáljuk nemzetköziesíteni a Legendáriumot, vigyünk el a hírünket, hát az a jó, ha mi visszük el és nem más, hogy voltunk, hanem hogy vagyunk. Itt ez a lényeg, hogy most a jelenbe próbáljunk beszélni.

Még van egy ilyen kisfilm, amit szeretnék Önöknek megmutatni és látom, hogy be is kell fejezni, úgyhogy gyors leszek. Van egy bevezetője a Legendáriumnak, amely angol nyelven is elkészült már, de akkor mutatom a magyar változatot, mert az egyszerűbb. Tehát, hogy honnan jöttünk és kik vagyunk.

(videó)

És akkor itt van ugyan az a történet. Ezt angol nyelven, amikor egy angol televízióban bemutatjuk, és a kisgyerek kimegy a lakásából, este felnéz az égre és ott lesz a csillagösvény, tehát máris kapcsolatot tudunk teremteni ezáltal a más nemzetekkel, ezt mindenki látja, és a

mi rajzfilmünknek ez a mottója. És ott van a Csaba királyfi legendája. Tehát erre fog épülni az egész rajzfilmsorozat, amit indítunk. Már meghívtak Londonban bemutatóra, tehát próbáljuk elvinni a nagyvilágba a hírünket, és ami a legszebb, az, hogy készül a Kárpát-medencei Magyar Legendárium. Ennek a Legendáriumnak a szellemiségét szeretnénk az egész Kárpát-medencébe egységesen megmutatni. Amikor elkészítjük, bízom benne, hogy minden Régióban megfelelő segítséget kapunk, de ha lesz egy egységes térkép, egységes rajzokkal, akkor a gyermekek, akik ebből majd tanulnak, akkor látják, hogy egységről kell beszélni. Ez a lényege, hogy mindent egyformán kell készítsünk, tehát ugyan oda kell érzelmileg tartozzunk. Székelyföldön, Székelyudvarhelyen létesítünk Mini Erdély Parkot, a közeljövőben, Mini Székelygőzös vasútvonalat, úgyhogy sok szeretettel várjuk Önöket, 2 év múlva már látogatható, hasonlóan a szarvasi Mini Magyarország Parkhoz, csak mi erdélyi épületeket mutatunk be. Nyilván Erdély sokszínűségét fogjuk bemutatni, tehát nem csak székely, magyar épületek lesznek, lesznek mások is, hogyha egy idegen turista, ha eljön, akkor tudja megkülönböztetni a kultúrákat, tehát, hogy látszódjon, hogy itt kik vannak és mikor kerültek oda, és hogy élünk.

Részemről ennyi lenne, elnézést, hogy a prezentációt nem tudtam elindítani, bár jobb, hogy nem indult el, mert az egy hosszabb előadásnak a része, úgyhogy legalább itt láttam közben az időt és tudtam koncentrálni, hogy rövidebb legyek. Ha kérdésük van, szívesen válaszolok, meg lehet nézni a termékeinket, facebook oldalunkon lehet látni mindig az újabb tevékenységeinket, borzasztó sokat utazunk, nagyon sok helyen megjelenünk, örömeinkre nagyon sok iskola, nagyon sok egyetemista választja a Legendáriumot Székelyföldön, most már Erdélyben itt az anyaországban is, tehát keresik. Számokról beszéljek: eladtunk 35.000 könyvet, mindig kérdik miből élünk, abból élünk, hogy saját termékeinket értékesítjük. Hát olyan 7 év kőkemény munka van mögöttünk, néha én sem tudom, hogy hogy értük meg. Most már van támogatottságunk, pályázatot nyertünk, itt Derzsi László úr, bízom benne, hogy sikeresen együtt majd leadjuk az Európai Unióba ezt a média pályázatot, úgyhogy ez is ismerősen csengett nekünk. Próbálunk a saját lábunkon megállni és igyekezni.

Köszönöm szépen.

Mellékletek

Riportok a Csángó Fesztiválon és a Kárpát-Haza Magyar Konferencián

2010-2015.

Bodor Tibor Gyimesfelsőlok

Kultúrájában él a nemzet, hagyományaiba. Ehhez szíven állok a dolgok mellé, hogy ez így maradjon, s ne legyen az, hogy csak a diszkó világa fejünk fölött összecsapjon, próbáljuk meg a hagyományainkat ilyen szinten előtérbe helyezni, hogy ez is legyen egy szórakozásfajta. Ugye régen nem így működött ez. Nem kötelező mód, ez régen úgy működött, hogy csak ez volt. Kiplakátoltam, hogy serketánc, ami régen egyfajta mulatságot a fiatalok körében, akkor erre a szülők alkalmasak voltak és küldték a gyermekeket táncolni. Ott több mint száz

gyermek fordult meg, ezalatt a program alatt. Két óras volt a program és így kezdtem tanítani a faluba száz gyereket, mondom ennyien gyűltek össze táncolni.

Kitől tanultál táncolni?

Apukámtól Bodor Tibortól.

Hány éves vagy?

8 éves vagyok.

Hogyan hívják ezt a szép viseletet?

Csángós gúnya. Kezdjük alulról, itt van egy ilyen arasznyi szélességű öv, ez kb. úgy 2 méter, amit magunkra csavarunk. Ezzel a pendelyt és az inget összefogassuk, mert nincs egybe. És erre jön a karinca, amit lefog ez a bernyóc, ez úgy 2 ujjnyi szélességű körülbelül, ez is úgy 1,5 méter. Akkor erre jön a bunda, amit úgy, hát a hímzés szerint meg tudták állapítani, hogy Gyimesfelsőlok, Gyimesközéplak vagy hát Gyimesnek, vagyis Nagygyimesnek annak a háromszög a jellegzetessége, és a felsőloki az a virágos stílus. S akkor a kendő.

Nagyon sok éven keresztül nem imátkozhattak magyarul a templomban, nem tudták felvállalni csángó hagyományokat, azon a területen ahol élnek. Hogyan tudták mégis megőrizni a magyar nyelvet?

Nyísztor Ilona Pusztina, Moldva

Hát mi is ezen csodálkozunk, hogy mink csak beszélni tudjuk a magyar nyelvet. Írni, olvasni nem tudjuk és mindcsakes még most is beszélgetünk magyarul. Így a kultúránkat úgy tudtuk megőrizni, amikor mentek a mezőre kapálni, akkor egyik a másik között énekeltek, akkor a guzsalyasba működtek a guzsalyasak, és ottajan. S most hálaJóistennek beindult nálunk is a magyar anyanyelvi oktatás, és ezen keresztül tanítsuk vissza a gyermekeinknek a szép énekeket, táncokat.

20 évvel ezelőtt, átjöhettek ide Magyarországra, erre a fesztiválra. Mit jelentett maguknak, hogy ide jöhettek?

Szőcs Demeter - Pusztina, Moldva

1992-től mi idejárunk Magyarországra. Debrecenbe is el szoktunk járni, ott is a Virágkarneválra, pápalátogatni egyenlőre az volt nekünk a leghamarább kijöttünk ide 92-be.

Szőcs Kati - Pusztina, Moldva

Nagyon szerettük első esztendőben, amikor a pápalátogatásra jöttünk hamarább, de nagyon szerettünk itten, nálunk nem volt, itt jártunk a hajóval, mindenivel jó volt itten.

Lajos Katalin - Pusztina, Moldva

Nagyon örvendünk, nagyon. Tudtuk, hogy nem tudjuk a jóistennek megköszönni, hogy mi ezt megéltük ezt a napot, hogy tudunk járni külföldre, minden évben elvagyunk szabadulva. Minden évben örvendünk, hogy hívnak ki, énekelni, táncolni, mesézni. Szeressük, szeressük. Alig várjuk, hogy hívjanak, hogy menjünk.

Szócs Kinga - Pusztina, Moldva

Magyar iskola van nálunk ott a faluba, és vannak tanárok, akik tanítsák táncolni, énekelni magyarul. Mi is foglalkozunk velük, megtanítsuk őket.

Miért gondolják azt, hogy a tánc nagyon fontos, hogy a magyarságtudat megmaradjon?

Szócs Kinga - Pusztina, Moldva

Hát a tánc nagyon fontos a kultúránknak, hogy ne hagyjuk őket, amit tanultunk anyáinktól, apáinktól. Menjen tovább a gyerekeinkhez és tanulják őket, az unokáink és mindenki.

Minden évben a Csángó Fesztiválon itt voltak Magyarszentbenedekről. Mi volt a legnagyobb élményük, ez alatt a 20 esztendő alatt?

Vincze Julianna Magyarszentbenedek

Jaj, megmondom én, a tánc s a jó fogadás, az nagyon jó volt.

Vincze Árpád Magyarszentbenedek

A bejáratom után, a 20 esztendő után, hogy most még egyszer találkozunk - itt van az édesanyám. 20 év az sok, és még van, akivel találkoztunk, Papp Imre, Szűcs Gabi és Kocsán Lacival Székelyudvarhelyt Erdélybe, az volt a legszebb.

Vincze Vilma Magyarszentbenedek

És nagyon szépen köszönjük, hogy elhoztak. Mert mi soha nem láttunk volna semmit. Ez egy nagyon szép dolog volt, alig vártuk, hogy már valahogy tudjuk, hogy kell, hogy jöjjünk.

Vincze Julianna Magyarszentbenedek

Nagyon szép volt, amikor jött Anikó és Papp Imre és kivittek a Bálványosos, az nagyon szép volt.

Magyarországon maguktól tanulták meg a néptáncosok a szentbenedeki táncokat, nagyon sokan tudják ezeket a táncokat, itt Jászberényben is.

Vincze Julianna Magyarszentbenedek

Örvendünk, hogy milyen szépen kivált ezek a fiatal fiúk, hogy milyen szépen levették, hogy tudnak pontozni.

Vincze Vilma Magyarszentbenedek

Mondtam Marikának sokszor, hogy Marika drága nem tudom, minek visznek, mi már öregek vagyunk, és nem vagyunk mi arra való, az a baj. Ne beszéljen Vilma néni, még elég jól van.

Szűcs Gábor fesztivál igazgató, Csángó Fesztivál

Alap az, hogy egy jó csapatot létrehozzunk, ez a Jászság Népi Együttes. Önmagában is jól működjön, és ezáltal tudjuk működtetni a Fesztivált is. Azt gondolom, hogy elsősorban az adott városnak a támogatása és hogy mögé áll, az nagyon fontos. Jászberény Város Önkormányzata lehet azt mondani, hogy folyamatosan és tényleg maximálisan támogatta ezt a Fesztivál létrejöttét. Mellette nagyon fontos az, hogy olyan pályázati utakon elnyert támogatások létrejöhessenek, amelyek színesítik tovább a programot. S a szponzorok elengedhetetlenek. Úgy gondolom, hogy ez a hármas egység egyértelműen kell, hiszen ez anyagi bázist, anyagi támogatást ez biztosítja. És hát a médiával levő kapcsolat is nagyon fontos, hiszen a marketing, a reklám érték egy-egy fesztiválnak, ma már a legfontosabb ilyen szempontból, hogy minél több helyre eljusson egy rendezvénynek a megvalósítása, a programja.

Honnan érkeztek?

Víg Sándor - Szék

Székről, Kolozsvár megyéből Székről. Az Isten áldjon meg.

Mennyire tudták a magyar hagyományokat megőrizni, megtartani ott, ahol élnek?

Víg Sándor - Szék

Hát mi nagyon meg szoktuk tartani, mert meg is tudhatjuk tartani, mert nálunk, nálunk a román is magyarul beszél, mert olyan a faluba csak 5 % hogyha román és azok is magyarul beszélnek. Úgyhogy nálunk elég jó, volt még a régi rendszerben is, úgyhogy nagyon.

Víg Sándorné - Szék

Van gyerekünk és van unokánk, akik nagyon ragaszkodnak hozzá. Városon laknak a gyerekeink, városon laknak, de nem engedték el, hogy a népviseleti ruhát, a széki ruhát, semmit, hogy eladjak, se a kelengyét, amit megszöztünk, széles kendők, abroszok, takaró ruha, nagy vetett ágy van, karszék, *almári malostálos*, kétszázötven tányér, régi tányér, ami a leányomnak, de semmit nem engedett, hogy elhagyjuk, kanapé, régi hagyományos festett széki kanapé. Nagyon szereti, nincs náluk *Szamosmentén*, mi megőrizzük, mert végül is azt mondta, hogy a széki ház úgy szép vetett ágyon és széki bútortal, de úgy szép. Nincsen olyan városi bútor, ami eleibe kerülne a mi széki vetett ágyunkkal és a széki berendezéshez, nagyon-nagyon szép.

Hogy érzik, milyen hatása van ennek a rendezvénynek?

Víg Sándor - Szék

Hát úgy gondolom, hogy van szükség ezekre a fellépésekre, mert csak az ember többet lát, többet tanul, meg ez hozza ki a megélhetőséget, vagy nem is a megélhetőséget, hogy magyarnak maradjon a magyar.

Hogy érzik itt Jászberényben magukat?

Kovács Balogh Mária - Szék

Hát minékünk nagyon tetszik, azért járunk vissza minden évben.

Mennyire fogadták be a jászok az ide érkező határontúli magyarokat??

Hát nagyon sok szeretetet kapunk tőlük, mi nagyon meg vagyunk elégedve. Szóval mindig visszavágyunk, ez a valóság. Nagyon, mi nagyon elégedettek vagyunk. Mi egy magyar faluban lakunk, habár román falvakkal vagyunk körbevéve, de teljes békében, bennünket nem zavar senki. Jól vagyunk. Viseletünket nem hagyjuk, szokásainkat megtartjuk. Minden a régi.

Mióta látogatja a Fesztivált?

V. Pócz Ilona művésztanár, Lehel Vezér Gimnázium

Pontosan 20 éve. Részt vettem az első Csángó Fesztiválok is. Nagyon emlékszem, hogy akkor még a Fötéren volt és az első alkalmakkor Göncz Árpád és Andrásfalvy Bertalan is ellátogatott erre a rendezvényre. Ami érdekes, hogy én a Lehel Vezér Gimnáziumban tanítok rajzot és abba a 26-os terembe tanítok, ahol Papp Imre tanár úr - nekem kémia tanárom volt - létrehozta tulajdonképpen a Jászság Népi Együttest. Abba a teremben alakult meg. És a későbbiek során is én magam ugyan nem táncoltam, mert mindig inkább rajzolni, festeni szerettem, de nagyon-nagyon közel állt hozzám. Részese voltunk a magyar-amerikai testvérvárosi kapcsolatoknak és több éven keresztül látogattak ide amerikai tanárnők, szobrászok, festők, és övelük is rendszeresen kilátogattunk ide a Csángó Fesztiválra. Nagyon-nagyon keveset tudtak Erdélyről, tulajdonképpen annakidején, régen mi is nagyon keveset, mert az iskolában nem tanultunk, de olyan érdekes, hogy angolul igaz nagyon keveset tudok, de rajzos módon mindig meg tudtuk velük értetni még ennek az egész történelmi dolognak a lényegét is megértették, még azt hiszem ők is. Szeretem nagyon a külföldi együtteseket is, de még számomra mindig a szívemhez legközelebb álló a moldvai, gyimesi, csángó, az az óriási erő, amit ez a tánc képvisel és azt gondolom, hogy ebből mi is rengeteg energiát veszünk át. Amikor most a 20 éves alkalomból megint hirdettek meg egy rajzpályázatot, pontosabban először, akkor a gyerekekkel is erről beszélünk, hogy azok az emberek, akik eljönnek Gyimesből, csángó földről, azok tulajdonképpen, naponta végig élik a kemény fizikai munkát, és emellett, amikor mégis van egy picit idejük, vagy valamilyen ünnepi alkalom, akkor táncolnak. Tehát önekik teljesen másképp működik, mint a profi egyesületeknél, akik tulajdonképpen ebből élnek meg. Sokkal őszintébb ez a dolog.

Tímár Katalin - Pusztina Moldva

Magyar nyelvet tanultunk szüleinktől, imádságot, imádkoztunk magyarul. De most már ha bevagyunk kerítve a románok közé, csak egy falu van, a magyar falu. És akkor megtanultunk románul. Mert nekem édesanyám járt a testvéreivel – hogy mondjam, hogy megértsék -, törvénykezni. És akkor az én édesanyám azt mondta nekem, hogy ne tanulj magyarul, tanulj románul.

Simán Szabolcs oktató Selge János Egyetem - Dunaszerdahely

Leginkább a kisebbségéért, maguk a kisebbségek tehetnek. Szlovákiában is a szlovákiai kisebbségnek megvannak a megfelelő szervei politikai szervei, kulturális szervei is. Amelyek kell, hogy kellően öntudatosan kiálljanak a saját jogaikért. És hát ilyen szempontból főleg a politikai pártokra hárul nagy felelősség. Jelen pillanatban a szlovákiai magyarság részben

képviselheti magát a parlamentben is. Hiszen a Most-Híd párt révén bejutott a parlamentbe. És azt gondolom, hogy ott lehet igazán hatékonyan lehetne, vagy meg van az esélye arra, hogy hatékonyan képviselje ez a párt elsősorban magának a kisebbségben az ügyeit. Ezen kívül, tehát mindenféle kulturális rendezvény alkalmas arra, hogy hangot adjunk az igényeinknek, törekvéseinknek, vágyainknak, óhajainknak és elképzeléseinknek.

Papp Imre a Csángó Fesztivál alapítója és elnöke

Tulajdonképpen ez egy szimbólum, a kisebbségek elsősorban a kint rekedt magyarság kulturális értékeit, és valamint az anyaország kulturális értékeit, itt a Kárpát-medencében együtt velünk élő nemzetrészek kulturális értékeit hivatott bemutatni.

Péterbencze Anikó néprajzkutató, a Csángó Fesztivál és a Konferencia alapító tagja

Mi évtizedek óta jártuk a Kárpát-medencét, és 1979-ben kezdtük el az első nagyobb gyűjtő utat Székelyföldre, illetve korábban Mezőségre, Kalotaszegre, Marosmentére. Tehát nagyon sok helyen jártunk, és azokat az élményeket, illetve azokat a tudományos felvételeket, hiszen néprajzkutatóként és táncos koreográfusként gyűjtöttük fel a falvak táncát és zenei anyát, szokásanyagát, majd a Néprajzi Intézettel karöltve továbbfejlesztettük ezt, és televíziós sugárzásra is alkalmas filmeket készítettünk az itt felgyűjtött anyagból. Megtanulták az együttes tagok, és ezt a megtanult anyagot gyakorlatilag bemutattuk a Fesztivál közönségének, a város lakosságának, mindazoknak akik érdeklődtek iránta, illetve a táncázás és a néptáncos közönségnek, tehát visszatanulták a saját hagyományukat.

Ha már itt tartottunk, a Fesztivál közönségét kik alkotják? Érdeklődők, vagy táncosok, táncázások, mi a jellemzőbb?

Papp Imre a Csángó Fesztivál alapítója és elnöke, a Konferencia alapítója

Hát elsősorban, kezdetekben Jászberény város közönsége, és természetesen a Jászság települései. De azt hiszem már rögtön, a kezdetekben is elmondhatom, hogy külföldi érdeklődők is voltak. Hiszen 1981-től a Jászság Népi Együttes nemzetközi táncház és zenetáborokat szervezett. Elég nagy volt a Jászság Népi Együttes kohéziós összetartó ereje, ide vonzotta az érdeklődőket. Ez nem véletlen, mert olyan értékeket képvisel az együttes, képviselt és azóta is egyértelműen képvisel, ami a nemzeti kultúránknak a része. És tulajdonképpen, akkor amikor az együttes útjára indult 1971-ben, az volt a célunk, hogy megismertessük a Kárpát-medence népművészeti, néptánc, népzenei tárgyalkotó népművészeti értékeit az érdeklődőkkel. Ahhoz, hogy egy nemzet megtartsa a létét, ahhoz nagyon fontos, hogy ne felejtse el dalait és a táncait.

Nagyon sok fiatal van a Fesztiválon, ami az előadókat illeti például. Ez azt jelenti, hogy a kultúra, akár a csángó kultúra továbbvitele megújulása biztosítva van, ti is így látjátok ezt, láttátok ezt a kutatásaitok során?

Én azt gondolom, hogy igen. És köszönet azoknak, Kallós Zoltánnak, Martin Györgynek, akik elkezdték ezt az utat. Hiszen amikor mi lehetőséghez jutottunk a romániai fordulat után, hogy Moldvába is eljussunk, hiszen addig ki voltunk tiltva Moldvából, akkor éreztük azt, hogy valami olyan kincset találtunk, amit mindenképpen meg kell mutatni a fiatal generációknak. Kallós Zoltán javaslatára hoztuk át Hodorog Luca nénit Klézséről, aki már betegen jött el, halálos betegen jött el Moldvából, és ő mindig azt gondolta, hogy ő Magyarországon fog

meghalni. És amikor átjött halálos betegen, és még egy utolsó táncolt, és éneket elénekelt, utána sajnos kórházba került. Itt van eltemetve Jászberényben, itt van a sírja, minden évben kimegyünk a Fesztivállal és minden évben megemlékezünk Róla, hiszen egy fantasztikus ember volt, és tényleg a temetése úgy zajlott, mint egy igazi összefogás, különböző generációk, különböző nemzetek és különböző politikai nézetű emberek között, és azt gondolom, hogy ez a fontos, hogy politikai szemlélettől függetlenül, kortól és nemtől függetlenül kapcsolatot teremtsünk egymással.

Fantasztikus ez a tánc kavalkád, ami itt látható volt. Nagyon sokféle ember jött el. Milyen táncot tanulhattak itt az érdeklődők?

Farkas Zoltán Batyu koreográfus, egyetemi oktató

Hát, amit mi tanítottunk az Ildikóval, a kalotaszegi lassú csárdás, ez Kalotaszegről való ez a tánc, és nagyon látványos, nagyon szép, nézni is jó, de főképp csinálni is jó. És nagyon egyszerűnek látszik, de ugye ahogy itt tanultunk, tehát előjöttek ezek az elég nehéz váltó elemek, és stb. Ausztráliából vannak itt, Angliából, Németországból, Japánból a kislány, és Magyarországról. És nagyon érdekes, hogy Magyarországról nem csak kimondottan amatőr együttesben táncoló táncosok, hanem olyan idősebb táncosok, olyan meglehetősen korú emberek, akiknek valamikor régen volt köze a táncoláshoz, de olyan mély nyomot hagyott bennük, hogy amikor a családi történetek rendeződnek, a gyerek jó helyen van iskolába, munka jó, akkor előjönnek ezek az érzések és elkezdenek táncolni. Itt az ember a testével, szóval ez az első olyan pont, amit nem nagyon mer, tehát jobban mer énekelni, rajzolni, de megmozdulni az egy nagyon-nagyon olyan dolog, amibe frusztrálódik az ember, és gátlásos. Na most ha ezeket a gátlás pilléreket elkezdjük letöredezni, örületes szelepeket tud megnyitni, és örületesen kiviszi a rossz gondolatot és a negatív energiát az emberből és szinte ilyen megtisztulásként olyan történik vele, ami, ami fantasztikus.

Honnan érkeztek, és miért választottad pont ezt a táncot?

Nonaka Hiroko

Én most Jászberényben Főiskolán tanítok Japánt. És tavaly november óta Jászsági Hagyományörző Csoporttal tanulok Jászsági táncot.

A szülőhazádban, Japánban is táncolsz?

Igen Japánban is van, de ilyen sokfajta magyar, mint ami Magyarországon van sokfajta viselet, ilyen szép táncot, tánc Japánban nincs. És nagyon érdekes nekem, tetszik. Teljesen másfajta, Japánban csak lány jár, fiú csak fiú tánc. De Magyarországon párba táncolnak.

Szűcs Gábor Fesztivál Igazgató, Csángó Fesztivál

Elsősorban ahogy beszéltük a Csángó Fesztivál a Moldva és a Gyimesi csángók életéről szövegeztünk, a kezdetek kezdetén az ő helyzetükről. Azt szerettük volna bemutatni, hogy a moldvai és a gyimesi csángók milyen helyzetben élnek és ez később bővül, tehát különböző olyan programokat is beiktattunk, amely természetesen fontos, hogy autentikus és ebbe a világban legyen, de azért kicsit próbáltuk nyitni a kicsit populárisabb világzene, vagy a táncok felé, vagy akár a más népeknek a táncaival megismertetni az ide látogatókat. Tehát egy olyan komplex programot kialakítani, amely tényleg idevonzza azt, aki szereti a néptáncot, népzene, vagy azt, akit csak érdekli, valamilyen szinten vagy aki most akar megismerkedni, akár a gyerekeknek rendezünk programokat, és mondom lehet azt mondani, hogy tényleg a gyerekkortól az idős korig vannak olyan programok, amelyeket mindenki szívesen megnéz.

Lehet ez egy „Színes világ” című program, amikor külföldi együttesek mutatkoznak be, lehet a Moldva-Gyimesiek hagyományőrző műsora, lehet egy „Besh o droM” koncert, lehet egy Kerekes Band koncert. Ezek mind-mind különböző szinten mozgó programok, de nagy kulturális értéket táplálnak és azt hiszen ezek olyan vonzóerők lehetnek, amivel ide tudjuk csalogatni a kedves vendégeket.

A Konferencia milyen céllal szerveződik?

Igen ez a konferencia egyébként már annakidején 1991-óta a kezdetek kezdetén is létrejött. Aztán egy idő után szüneteltettük, most 4. éve Magyar-Magyar Konferencia néven újra a Fesztivál programjába bekerült. Fontos dolognak tartom, hogy bizonyos dolgokból szakmai vonalon is legyen egy közös eszmecsere, vagy értékelés. Most az idei évben a kisebbségi nyelvhasználát volt az egyik fő téma.

Több száz fesztivál létezik Magyarországon. Hogyha valaki a fesztivál térképet nézegeti, akkor miért érdemes a Csángó Fesztivált választania?

Magyarországon a Moldva és a Gyimesi csángókkal nincs olyan fesztivál, ami foglalkozik. Tehát igazából ez a jászberényi fesztivál az, amely ezt a kultúrát, illetve az erdélyi magyarok életével, erdélyi Magyarországnak, illetve az erdélyi magyarságnak a táncait feldolgozza, vagy felvidék vajdasági, tehát itt megjelennek ezek a képek. Tehát az egyik sajátossága, és az egyik értékes vonulata ez ennek a fesztiválnak, amely miatt azt gondolom érdemes ide jönni, tehát egy olyan képzőművészeti vásárt tudunk megrendezni, most is közel száz kézműves vendéggel jelentkezik a fesztivál, amely megint egy színes forgatagot tud az ide látogatók életébe bevonni. Hát a másik pedig az, hogy Jászberény, a Jászság Népi Együttes, és ez nagyon fontos számunkra, hogy a Jászberény városát és az együttest, minden szempontból kiemeljük, a fesztivál erősíti ezt a tudatot.

Petrás Mária iparművész, népdalénekes

A gyermekkoromban, abba a világban amiben én is születtem, olyan csodálatosak voltak az asszonyok, a lányok egy ünnepkor, én azt gondolom, hogy ha az életről beszélünk, és az élet szépségéről, a tisztaságáról, ott vannak a madonnák a mindennapjainkba, és ennek a világnak is, a hites világnak is szerintem a központja a madonna, az asszony, a Mária, a Szűz Mária, Baba Mária. Én azt hiszem onnan indul és oda megy minden. Mária hit, Isten és ebbe minden benne van szerintem, a jóság, a tisztaság, az igazság, az élet, a szépség. Én ennél szebbet nem tudok. Legyenek olyan emberek a mi világunkba, a fölösleget le tudjuk választani, vagy lerázni magunkról, és oda tudunk figyelni azokra a dolgokra, amik megérettetik a környezetünkben is, meg mindennel ami körülvesz minket megérettetik a világ szépségét, az életnek a lényegét és a szépségét, és akkor egy boldogabb világban fogunk élni egy tisztább, egy boldogabb, egy csodálatos világba. És nem fog az ember félni a holnaptól, a holnaputántól sem, még a semmitől sem fog félni.

Ha nem az egyes embert nézzük, hanem az egyetemes magyar kultúrát, akkor ezen belül a csángó kultúra, a moldvai csángó kultúra méltó helyen van?

Réti János - Ördögósfüzes

Akkor nem volt táncház, vagy hogy valaki tanítson minket. Mi is elmentünk, kis fiúcskák voltunk, mentünk ott néztük ezt a legényt is, a másikat is, hogy mit csinál és hogy csinál és így tanultunk. Én tanultam édesapámtól, nagyon jól tudott táncolni.

Mit üzennek a mai generációnak, miért fontos, hogy ápolják hagyományait?

Réti János - Ördögósfüzes

Hát hogy táncolják ők is ezt amit, ezt a hagyományt, amit tőlünk tanulták. Sokan tanulták itt, nagyon rengetegen Magyarországon sokan tőlünk tanulták. És gondoljuk, hogy vigyék tovább ezek a fiatalok.

Hajdú Ferenc - Ördögósfüzes

Jelentene egy nagyon előnyt és egy boldogságot, hogy mitőlünk is átveszi valaki ezeket a sok szép régi énekeket, táncokat. Hogy hát ne halljon ki. Mi azt kívánjuk, hogy jó egészséget kívánjunk azoknak, akik aggódnak ezekért a dolgokért. És minket nem tanított senki. Mi tanultuk, mint ahogy mondta a kolléga tanulta az édesapjától, én mástól, ő meg megint mástól. Megfigyeltük a zenét, a melódiát, mit zenélnek, már gyerekkortól. És figyeltük a mozgásukat, legényes táncba, páros táncba, mindenféle táncba. Hazamentünk, még szégyelltük, elbújtunk s ott gyakoroltuk, mi is gyakoroltuk, hogy eljutottunk oda, hogy feltudjunk állni egy színpadra, mondjuk már abba a korba, amikor már 16, 18, 20 évesek voltunk.

Réti János - Ördögósfüzes

És most is így öregén hívnak be, hívnak be. Én most itt Jászberénybe, most vagyok hetedszer. Én tavaly is azt mondtam, ennek a Busai Norbertnek, azt mondtam, nézd meg minket már ne hívjál, mert mi öregek vagyunk. Azt mondta, figyeljen ide Réti bácsi, csak magukat hívom, mert csak maguk tudnak táncolni.

Csiki Levente - Csikcsobotfalva

Ez a mi életünk, lehet mondani, tehát ehhez tartozik, szinte minden héten táncoljuk ezeket a táncokat. Sok helyre hívnak, el is megyünk, zenélni, táncolni. Ez egy, hogy mondjam, ez mihozzánk tartozik, az életünkhöz. Tehát ezt mindenhol eljárjuk, mindenhol eléneljük ahová elhívnak, de ha nem hívnak, önszorgalomból, hogy éljen a kultúra ezt folytassuk.

Antal Imre - Csikcsobotfalva

Nagyon hálás vagyok, ha szabad, ez nem személyeskedés Kocsán Lacinak ki kell mondani, mert valamikor találkoztunk vele Debrecenben, és Debrecenbe egy éppen egy asztalnál ültünk és beszélgettünk. És mondták, hogy ti határőrök vagytok. Mondom mi határőrök vagyunk, csak éppen nincs fegyverünk. Miért nincs fegyver? Azért nincs fegyver, mert ti elvittétek és ott van valahol Budapesten archívumokba. Szeretnénk látni az öregjeink valamikor hogyan táncoltak, mit zenéltek, mit csináltak, milyen szokásaik voltak. És hoztak nekünk egy archív felvételt. Na most innen kezdődött nekünk a kapcsolatunk, azóta mindig elhívnak ide. És nagyon felemelő dolog a falu számára, ugye az ifjúság nagyon szereti Laciékat, és a jászberényieket és a jászokat is. Odáig jutottunk, hogy Csobotfalvi Vigadalmat szervezünk közösen, ugye a jászokkal, hogy így mondjam. Még Jász nyelven is kiírtuk most a faluba a, tehát hogy Isten hozott. És hogy mondjam, nagyon-nagyon sok segítséget, megerősítést

kaptunk. Ez olyan, hogy a magyar, az anyaországiak, hogy így mondjam, a jászok, más törzsek is ugye, a székelyek és a moldvaiak csak együtt tudnak megélni.

Az alapítók küldetésnyilatkozata:

A **Kárpát-Haza Magyar Konferencia és Üzletember Fórum** elindítóiként és szervezőiként fontosnak tartjuk, hogy a Kárpát-medencében élő magyar vállalkozók és a Jászság üzletemberei évente egy alkalommal – a vállalkozás profiljától függetlenül – szorosabb szövetségre lépjenek. Ehhez jó lehetőség a hazai - és nemzetközi szinten is nagy érdeklődéssel kísért és elismert évente megrendezésre kerülő **Csángó Fesztivál**.

Célunk az, hogy a fesztivál idejére szervezve a Kárpát - medence magyar vállalkozóival közelebbi szakmai és gazdasági kapcsolatot építsünk ki. Most, első alkalommal a szomszédos országok magyar nemzetiségű vállalkozóival vettük fel a kapcsolatot. Jövőre, 2015-ben a Kárpát - medence magyar vállalkozói mellett Európa és más kontinensek országaiból is várunk magyar nemzetiségű üzletembereket.

Ezeket a terveket közösen szeretnénk megbeszélni és útjára kívánjuk indítani a **magyar vállalkozói hungarikumot**. Ilyen célok érdekében rendezzük meg **minden évben a Csángó Fesztivál idején a Kárpát – Haza Magyar Konferenciát és Üzletember Fórumot**.

